1869. Twintigste Jaargang. N°. 38.

DE HERAUT.

EENE NEDERLANDSCHE STEM

VOOR

ISRAELS KONING, HET HOOFD DER GEMEENTE.

חאמנתי כי ארכר
Ps. CXVI: 10.

Vrijdag, 17 September.

Het geloof is uit het gehoor.
Rom. X: 17.

De uitgave van dit Blad, onder Redactie van Dr. C. SCHWARTZ, geschiedt geregeld des Vrijdags van iedere week. Bijdragen, Brieven, enz., gelieve men franco te adresseren aan de Uitgevers H. DE HOOGH & C°.

Abonnementsprijs per kwartaal *f* 1,50, franco per post *f* 1,65. — De Prijs der Advertentiën is van 1—5 regels *f* 1,—. elke regel meer 15 Centen. — Groote letters worden naar de plaatsruimte berekend.

De lijdende David.

XII.

Toen ging David van daar, en ontkwam in de spelonk van Adullam. En zijne broeders hoorden het, en het gansche huis zijns vaders, en kwamen derwaarts tot hem af. En tot hem vergaderde alle man, die benaauwd was, en alle man, die eenen schuldeischer had, en alle man, wiens ziel bitterlijk bedroefd was, en hij werd tot overste over hen, zoodat bij hem waren omtrent vier honderd mannen. En David ging van daar naar Mizpe der Moabieten; en hij zeide tot den koning der Moabieten: Laat toch mijn vader en mijne moeder bij ulieden uitgaan, totdat ik weet, wat God mij doen zal. En hij bragt hen voor het aangezigt van den koning der Moabieten; en zij bleven bij hem al de dagen, die David in de vesting was.

1 Samuël 22: 1—4.

Het leven van David was in dit gedeelte zijner geschiedenis vol van beproevingen en smartelijke ondervindingen. Hij leed er te meer onder naardien hij het zoo weinig had verwacht, zoodat het hem grootelijks verraste en, om zoo te spreken, overrompelde. Het verschilde dan ook zoozeer van 't geen nog slechts kort geleden het gansche land van zijnen roem had doen weergalmen en hem door het gansche volk had doen bewonderen. Zijn leven beweegt zich in treffende overweldigende tegenstellingen. Als eenvoudig herder, de jongste in het huisgezin en door weinigen geteld, wordt hij plotseling met voorbijgaan van zijne oudere broeders, die zonder twijfel ligchamelijk boven hem in lengte althans uitmuntten, tot koning over Israël gezalfd. Daarna keert hij, alsof er niets gebeurd was, tot zijne kudde terug, weidende de schapen als in de dagen van ouds. De toekomstige koning wordt nu met voorraad van spijs en drank tot zijne broeders gezonden; en toen gansch Israël voor een hooghartigen Filistijn sidderde, wordt David met geloofsroem vervuld, en hij verslaat den reus, wordt grootelijk bewonderd, luide geprezen, en op het oogenblik dat zijn roem gevestigd schijnt te zijn in den lande, en een ieder zijn geluk verheft, wordt hij door Sauls jaloerschheid benaauwd, vervolgd en ten laatste genoodzaakt het land te verlaten, en is hij veiliger bij de vijanden dan bij zijn eigen volk. Gij zult mij wel toegeven, dat dergelijke ondervindingen ook een held konden verschrikken, en ook een geloovig hart met benaauwdheid vervullen, zoo niet doen wankelen.

Maar God heeft een bijzonder plan met een iegelijk onzer, en voorzeker bestierde Hij in buitengewone mate den levensloop van een man, die niet slechts op de geschiedenis van Israël, maar ook van het koningrijk Gods veel invloed uitoefende. En teregt mag men dan ook de vraag opperen; Wat was Gods *bedoeling* met David in deze zijne beproevingen?

De eerste les, die David in de school des lijdens te leeren had, was dat de geest des *vertrouwens* en alle de gaven der genade, die daarmede in het naauwste verband staan en daaruit voortvloeijen, door hem beoefend en in hem tot volkomene rijpheid en volharding ontwikkeld zouden worden. Deze les, zoo gewigtig voor elk geloovige, was bij uitnemendheid belangrijk, noodzakelijk voor den opvolger van Saul, en waarlijk deze les wordt niet gemakkelijk geleerd. De regering van David, en wel in tegenstelling bij die van Saul, den door het volk gekozene, naar de wijze der heidensche natiën, moest het volk Israël ten nadrukkelijkste verkondigen de *wezenlijke opperheerschappij van God*, als Israëls *waarachtige* Koning. Daarom was het voor David noodzakelijk alle dingen in het licht van God te beschouwen, steeds den blik op Hem te rigten, zich tot Hem te wenden in alle aangelegenheden des levens, en bovenal alle eigenwillige hulpmiddelen tot het vermijden van gevaren en het verzekeren van bepaalde uitkomsten voor goed op te geven. David moest dien ten gevolge den volke het voorbeeld geven van gewilligheid om zich door den Heer te laten leiden en aan Zijne besturing zich onbepaaldelijk te onderwerpen, in de volkomene en blijde verwachting, dat de Heer de Zijnen, al is het dan ook wonderlijk, toch veilig leidt, ja dat Hij hen in eere aanneemt, al voert Hij ze in den beginne in den afgrond des verderfs. Gejaagd als een hert, en zonder eene veilige schuilplaats voor zijnen moeden voet en zijn benaauwd hart, kon hij onmogelijk op zich zelven of op menschen vertrouwen; alles ontzonk hem en niets bleef over dan de Heer, en het gebed tot Hem, die alleen uitkomst geven kon. Somwijlen was het vertrouwen op en het gebed tot den Heer zijn eerste en eenige hulpmiddel in de ure des gevaars; doch somtijds nam hij in den beginne tot andere middelen zijne toevlugt, maar hoe meer hij alsdan zijne eigene wegen ging en zijne eigene gedachten volgde, hoe grooter zijne verwarring, en deze verwarring zelve leidde hem op nieuw tot den Heer, die, zoo als hij nu uit smartelijke ondervinding op nieuw had geleerd, alleen uitkomst kon schenken.

Vele Psalmen zijn de vrucht der ondervinding in de woestijn en onder deze beproevingen opgedaan, en zijn daarom bijzonder geschikt om zielen, die in benaauwdheid verkeeren en die zoo ligtelijk geneigd zijn aan hun kleingeloof toe te geven, en of tot wanhoop, of tot eigenwilligheid over te slaan, te waarschuwen en te bestieren. Ik geef toe dat David, ook toen hij den troon van Israël had beklommen, nu en dan door den ouden meusch werd verstrikt en zich zelf trachtte te helpen, in plaats van op den Heer en Hem alleen te vertrouwen; evenwel zal men ligt erkennen, dat David in den regel zijn oog des geloofs op den Heer vestigde, en dat de ondervindingen, die hij als balling had opgedaan, hem heerlijk te stade kwamen toen hij op den troon was gezeten.

Eene tweede les was *kalmte* en *zelfbeheersching*. De kiem dezer heerlijke deugd werd reeds in zijnen strijd tegen Goliath openbaar, doch zij werd allengs grootelijks versterkt, en om zoo te spreken tot hebbelijkheid ontwikkeld. Voor elken geloovige, maar bepaaldelijk voor een vorst, en bij name voor den opvolger van Saul, was het van het hoogste gewigt, dat zijn oordeel niet door hartstogt verduisterd werd, en dat hij in het licht wandelde als een kind des lichts. Voor David werd het onmisbaar, — en voor wien onzer niet? — zijne hartstogtelijke opwellingen te onderdrukken en te beteugelen, en juist door een kinderlijk en opregt vertrouwen op den Heer, wiens raad eeuwiglijk blijft, werd hij in staat gesteld alle toestanden grondig en met alle kalmte te onderzoeken en te overwegen, en in het geloof zoodanige maatregelen te beramen als de regtvaardige God gereed is te zegenen. In deze deugd der zelf beheersching heeft David buiten twijfel groote vorderingen gemaakt; een der treffendste en niet te loochenen bewijzen is zijn gedrag jegens Saul, toen de Heer zijn leven in Davids hand scheen gelegd te hebben, en hij niettegenstaande de verleidingen van vleesch en bloed en de raadgevingen van vrienden en verwanten het leven van zijnen vijand tot twee malen toe spaarde. Nu is het wel waar, dat hij ook in het beoefenen dezer deugd niet volmaakt was, en vooral op één punt — getuige daarvan zijn gedrag jegens Bathseba en Uria — schoot hij zeer te kort, en bragt hij smaad op 's Heeren naam en ellende op zijn eigen hoofd en hart, maar in het algemeen munt David uit door groote zelfbeheersching, en zijn openbaar leven, regtvaardig en geestelijk beoordeeld, munt uit door heerlijke bewijzen van kalmte en zelfverloochening.

De strijd, dien hij tegen Saul moest voeren, en het lijden dat hij door Sauls vervolgingen moest verduren, vervulden hem met afschuw voor de beginselen, die Saul goedkeurde. Indien iets hem kon doen beven bij de gedachte, ooit een heerscher te zijn, die door God verlaten is, en naar de influisteringen van zijne eigene hartstogten leeft, dan voorzeker was het de ervaring, die hij zelf had gehad van de ellendige uitkomsten van een zoodanig gedrag. Sauls gruwelijke ongeregtigheid jegens hem maakt David geheel en al afkeerig van beginselen, die hem zooveel kwaads hadden berokkend, en leerden hem zelfzuchtige belangen op te offeren, en juist in *zelfverloochening* veiligheid te vinden. Het werd dus de begeerte van zijn hart: te regeren in de vreeze Gods en tot welzijn van zijn volk.

En mogen wij nu niet nog een stap verder gaan, en nog meer ontdekken in de vele en verschillende beproevingen? De beker van vreugde en voorspoed werd hem uit de hand gerukt, de plegtigste beloften werden geschonden, belooningen werden hem zeer koel en kalm onthouden, getrouwe diensten, die hem de achting des volks en de gunst des vorsten hadden moeten verwerven, werden in eene oorzaak van haat en vervolging veranderd; voorts noodzaakte men hem zich te scheiden van vrienden, die hem dierbaar waren als het eigen leven, en hoewel hij openlijk en herhaaldelijk zijne tegenstanders van hun onregt overtuigde, werd hij desniettegenstaande herhaaldelijk en onophoudelijk door hen beschuldigd. Zij die hij met weldaden had overladen, vergolden hem het goede met kwaad; verraden werd hij door hen, die hij had verlost, en ten laatste stond zijn eigen zoon tegen hem op, en trachtte op listige wijze de kroon van 's vaders hoofd te rukken en op zijn eigen hoofd te zetten; — welaan, mogen wij in dit alles niet zien eene voorafschaduwing van de zware beproevingen en het smartelijk lijden, dat Christus, Davids Zoon en Heer, ondergaan moest om in Zijne heerlijkheid in te gaan?

Ja David, de stamvader van het geslacht van David, dronk bij voorbaat en in een voorbeeld uit den beker van Christus even als Mozes de smaadheid van Christus verkoos boven de genietingen der zonde en der heerlijkheid van het Heidensch, hoewel prachtig Egypte. David werd, om zoo te spreken, profetisch gedoopt met den doop van Christus, en gaf daarmede aan de gemeente des Ouden Verbonds een blik, een vooruitzigt in en van den weg, waarop de Heer der heerlijkheid den oversten Leidsman en Voleinder des geloofs volmaakt zoude maken door lijden.

Ziedaar in eenige vlugtige trekken enkele wenken over de beteekenis van het lijden van David in het algemeen. Het lijden had een *drieledig* doel. In de eerste plaats diende het, om *hem zelf* in het geloof te versterken, hem van eigenwilligheid en eigenwijsheid te verlossen en tot onbepaalde gehoorzaamheid des geloofs op te leiden. Voorts was het van belang voor zijnen toestand als vorst, daar het hem allengs voorbereidde en bekwaam maakte, om de taak hem bij name opgedragen te volbrengen. Eindelijk werd hij een *voorbeeld*, en welligt mag men zelfs zeggen een *beeld* van het lijden, dat de Heer der heerlijkheid, de tweede David, zelf onder Zijn volk, Zijne betrekkingen, Zijne eigene discipelen zoude ondergaan.

Maar laat ons nu de *bijzondere* beproevingen gadeslaan, waaraan David in de woestijn was blootgesteld, en dan wederom bepaaldelijk de betrekking, waarin hij stond tot de vrij zonderlinge bende, die rondom hem vergaderde en wier overste leidsman hij werd.

De spelonk, die de overlevering der monniken als die van *Adullam* aanwijst, is eene groote door de natuur gevormde spelonk, en was niet zeer ver van Bethlehem. Hier vond de toekomstige koning van Israël eene schuilplaats voor een korten of langen tijd. Deze holen en spelonken, die Gods wijsheid *en* Gods genade gevormd heeft, welke groote diensten hebben zij in de dagen van David en later in de dagen der Christelijke kerk aan de gemeente des Heeren bewezen! De Heer der heerlijkheid, die zich een volk verkoren had tot Zijn eigendom vóór de grondlegging der wereld, heeft met groote barmhartigheid en een over de eeuwen heen reikend vooruitzigt deze holen als eene schuilplaats voor Zijne verdrukte kinderen bereid, en in deze spelonken werden de verzuchtingen en smeekingen tot

---

TANTE DOORTJE'S LIJFSPREUK

OF

WERK — WAAK — WACHT.

(*Vervolg.*)

Dienzelfden avond, toen Jakoba de kinderkamer verliet, trok Marie haar hoofd over het ledekant, en fluisterde: Lieve jufvrouw Bronbeek! Papa zal God om vergeving vragen. O! ik ben zoo blijde. Gij ook niet?

— Ja, mijn engel! Ga nu slapen! Goeden nacht! God zegene u!

De terugkeer veroorzaakte gedurende de eerste dagen veel omhaal en beweging, en het duurde eenigen tijd voordat de lessen hervat werden. Alles ging zijn ouden gang; alleen nam Marie voorloopig geen deel aan de namiddaguren. Bijna een jaar was nu verloopen sedert Jakoba hare betrekking had aanvaard. Op zekeren avond, terwijl zij bij den haard in de schoolkamer zat, om te denken over hetgeen in het afgeloopen jaar alzoo was voorgevallen, kwam de werkmeid binnenloopen met de boodschap, dat er een heer was, die jufvrouw Bronbeek verlangde te spreken.

— Mij te spreken! riep Jakoba, ten hoogste verwonderd, want zoolang zij in mevrouw Lastdrager's dienst was, had niemand haar opgezocht.

— Ja, jufvrouw, een lange heer; hij wou zijn naam niet zeggen.

— Dan is het mijn lieve domine, riep Jakoba, en ijlde den trap af.

Haastig liep zij het vertrek binnen en riep uit: O mijnheer Greven! hoe blijde ben ik u terug te zien.

De toegesprokene, die voor het vuur had gestaan met zijn rug naar de deur, keerde zich om, strekte beide handen uit, en sprak:

— Lieve jufvrouw Jakoba, hoe kondt gij weten dat ik het was?

Jakoba deed eenige stappen achterwaarts, toen zij hare vergissing bemerkte; maar weldra herstelde zij zich, schudde de toegestoken hand met warmte en zeide:

— O, Hendrik! ik dacht dat het de dominé was!

— Alsof maar één heer Greven u verlangde te zien, hernam de jonge man met een teederen blik.

Een ligte blos kleurde Jakoba's wangen, terwijl zij antwoordde: — ik wist niet, dat gij in Holland waart, Hendrik!

— Ik ben juist van ochtend teruggekomen en, voordat ik naar huis ging, kwam ik even zien hoe gij het maaktet. Maar blijf niet staan, Jakoba; welk eene groote kamer, bijna te mooi om gezellig te wezen; waar kunnen wij het prettigst even zamen keuvelen?

— Laat ons naar de schoolkamer gaan! hernam Jakoba.

— En de kinderen?

— Die zijn altijd weg na schooltijd.

— Als de mama het maar goed vindt?

— Dat is waar ook, sprak Jakoba verlegen, want zij herinnerde zich, hoe ontzaggelijk mevrouw Lastdrager gesteld was op fatsoenlijkheid en etiquette; wacht even, ik zal het haar gaan vragen.

— Het is niet noodig, hernam de jonge man. Ik heb u niet veel te zeggen, en wat ik te vertellen heb, kan ik even goed hier vertellen als ergens anders.

— Niet veel, Hendrik! en ik heb u in geen drie jaren gesproken, sprak Jakoba eenigzins verwijtend, en zette zich neder op de sofa.

— Zoo bedoel ik het niet, antwoordde Hendrik Greven, naast haar plaats nemende. Te vertellen valt er genoeg; wij hebben beide vrij wat doorleefd en ondervonden. Maar Jakoba, van avond ga ik naar huis, en, voordat ik vertrek, kom ik eene belofte halen; een belofte waarvan *mijn* geluk afhangt en dat mijner ouders.

— Eene belofte, Hendrik?

— Ik weet waarlijk niet, hoe ik het aan zal leggen, vervolgde de jonge man op zenuwachtigen toon. Ik kon het niet gewaagd hebben, als gij rijker waart geboren. En toch durf ik mij niet verblijden over uwe armoede. Belooft gij mij, dat gij niet boos zult worden, Jakoba!

— Boos, Hendrik, waarom?! en hare zachte, blaauwe oogen, meer nog dan hare woorden, getuigden, dat haar oude schoolmakker en vriend alles behalve boosheid te duchten had.

— Gij weet, dat ik naar huis ga, maar wist gij ook, dat ik van plan ben de praktijk van onzen dokter over te nemen?

— Wat, riep Jakoba verbaasd, en de marine te verlaten.

— Ja, de marine te verlaten, hernam hij, en greep hare handen. Ik heb Zijner Majesteits ramtorenschip de Frederik Hendrik voor altijd vaarwel gezegd. Ik ben nog jong en heb hard moeten werken om vooruit te komen. Maar ik ben niet de eenige, zoo anderen geslaagd zijn, waarom zou ook ik niet slagen?

— Dat weet ik zeker, riep Jakoba, met warmte.

— En, Jakoba, lieve, vervolgde hij, als ik geslaagd ben — als ik een huis heb in ons oude, dierbare dorp, wilt gij het dan met mij komen deelen? Kunt gij, wilt gij wachten — voor mij?

En Jakoba, met blozende wangen en gebogen hoofd, fluisterde zoo zacht, dat de woorden juist even verstaanbaar waren: Ik wil wachten. Maar hij was tevreden.

De belofte was gegeven — waartoe langer getoefd in dat kille, statige prachtvertrek? Eene eervolle, eene nuttige, eene gelukkige loopbaan opende zich voor Hendrik Greven, met Jakoba aan zijne zijde, om voor haar te werken, te waken, te wachten. En eene schoone, rooskleurige toekomst voor Jakoba om aan te denken en voor te bidden, terwijl zij nederzat bij den eenzamen haard in het stille schoolvertrek, en haar geest rondzweefde door de straten van het oude, dierbare dorp, om stil te staan bij de landelijke woning, waarop zij beloofd had te zullen WACHTEN.

WACHT.

Wederom verliepen er dagen en maanden; maar hoe verschillend was het gevoel, waarmede Jakoba ze voorbij zag snellen. Op den stikduisteren nacht der beproeving was het morgenrood der blijdschap gevolgd, en met hart en ziel verheugde zij zich in den Heer, die alles ten goede bestierd had. Wanneer zij des avonds bij den haard was nedergezeten, dankte zij den Hemelschen Vader voor de schaduwen, welke haar pad hadden verduisterd gedurende het afgeloopen jaar. Aan zich zelve ontdekt, bewust van eigene onmagt en hulpeloosheid, had zij geleerd al hare bekommernissen te wentelen op Hem, die overvloedig bewezen had, dat Hij de Zijnen nimmer begeeft noch verlaat.

Het is zoo, zij had veel te verduren van Bella en Mevrouw Lastdrager, vooral de laatste, die haar een onverzoenlijke afkeer scheen toe te dragen en, zoo zij gedurfd had, ongetwijfeld haar afscheid zou hebben gegeven. Maar haar echtgenoot verzette zich ten stelligste daartegen, bewerende, dat het de snoodste ondankbaarheid zoude zijn jufvrouw Bronbeek uit het huis te zenden, nadat zij, gelijk ieder wist, met weergalooze zelfopoffering hare kinderen tijdens de besmetting had verzorgd en opgepast, terwijl zij ieder oogenblik bevreesd was haren voet over den drempel te zetten. Mevrouw Lastdrager moest toegeven, maar bleef volharden bij haar weerzin tegen de arme Jakoba; elke gelegenheid werd door haar aangegrepen om de weerlooze gouvernante te vernederen of te kwetsen. Weinige maanden geleden zou Jakoba tegen zulk eene behandeling in opstand zijn gekomen, maar thans verdroeg zij die met gelatenheid, want het vooruitzigt eener gelukkige toekomst gaf haar kracht en moed om te berusten.

Marie's gedrag was haar tot grooten troost; jufvrouw Bronbeek genoegen te geven was haar innigst verlangen — een verlangen, waarin zij den heer Lastdrager tot deel- en bondgenoot had. Ware hij onbelemmerd geweest in zijne handelwijze, jufvrouw Bronbeek had sedert weken de uitnoodiging ontvangen zich na den eten bij het verzamelde huisgezin aan te sluiten, maar, om der wille van den heer Greven trok hij zijn verzoek weder in, toen hij zag hoe weinig zijne vrouw geneigd was er in toe te stemmen. Gelijk zoovelen had hij zich in den echt verbonden met eene vrouw, voor welke hij weinig sympathie gevoelde, maar die hem verblind had door haar bevallig uiterlijk en verleidelijken glimlach.

(*Wordt vervolgd*).

den Heer der heirscharen opgezonden en lofliederen tot roem van Gods barmhartigheid aangeheven, zoo als ze in de meest bevolkte steden en in de prachtigste paleizen, ja in de van purper stralende dommen en kathedralen nimmer werden gehoord.

David kon niet lang op ééne plaats vertoeven, hoewel hij een gedeelte van zijn leven op het gebied van zijnen vijand doorbragt, zoodat hij gedurig aan gevaar blootgesteld was en dus meer behoefte had aan de hulpe Gods. Men kan veilig onderstellen, dat hij de plaats, waar hij zich schuil hield, aan zijne eigene familie bekend maakte, zoodat de voornaamste leden tot hem kwamen en hij zijnen vader en zijne moeder tot den koning der Moabieten bragt. Beiden waren wel oud en zwak, en het lijden, dat David zelf had door te staan, werd voorzeker niet weinig vergroot, doordat de vervolging van Saul zich ook tot zijne ouders uitstrekte, en zij in de laatste dagen van hun leven even als hij als ballingen moesten rondzwerven. Mij dunkt, dat David, toen hij zag, dat zijne geliefde ouders tot eene diepe armoede waren gebragt, en zij zelfs geene plaats hadden, die hen beschermen kon, tegen koude en hitte, Christus voorafschaduwde, die, toen hij Maria zag staan onder het kruis, haar aan Johannes ter verzorging opdroeg, zeggende: »Zie uwe moeder!" Niets immers doet een waarlijk edel gemoed smartelijker aan, dan dat wij dengenen, die wij liefhebben, smart en nood hebben berokkend, al zijn wij zelfs de *onschuldige* oorzaak van hunne smart. En David, die stellig zeer diep gevoelde, moest smartelijk bewogen worden, toen hij zag wat zijne hoogbejaarde ouders hadden te verduren!

Weldra kwamen tot hem Abisaï en hoogst waarschijnlijk ook Joab, beiden zonen der hartelijk geliefde zuster Zeruja; ja, zoodra het bekend werd, dat hij de held, die Goliath had verslagen, en die met zoo veel wreedheid door Saul miskend en mishandeld was geworden, in de nabijheid vertoefde, schaarden zich rondom hem mannen van moed en groote wilskracht. Eene bende van vier honderd uit alle geslachten en standen vergaderde rondom hem, en daar zij van zijne groote daden hadden gehoord en welligt onderstelden, dat het geleden onregt hem met onwil, met gedachten aan wraak zoude vervullen, waren zij te meer gereed om hem als hun aanvoerder te erkennen en te gehoorzamen.

Ik geef gaarne toe, dat de beschrijving, die van die mannen gegeven wordt, niet zeer vleijend is. Sommigen immers voegden zich bij David, omdat zij hoopten hunne vooruitzigten te kunnen verbeteren, door hem te volgen, wiens toekomst waarschijnlijk algemeen bekend was geworden. David was wel is waar nog niet een koning, maar een vlugteling, doch hij had de zalving ontvangen, en al geloofden die mannen misschien niet de belofte Gods, nogtans was er door Samuel den profeet eene daad geschied aan David, die hem eene bijzondere beteekenis toekent. Anderen sloten zich bij hem aan, omdat zij niets te verliezen hadden; daarentegen konden zij welligt veel winnen door een zoo bekwamen leidsman te volgen. Weder anderen kwamen, omdat hunne »zielen bitterlijk bedroefd waren," hetzij omdat zij smartelijke verliezen hadden geleden, hetzij omdat zij met diepen afkeer tegen de willekeurige regering van Saul vervuld waren. Velen waren welligt in armoede gedompeld, omdat zij, zoo als nu nog velen in Polen, van hun vermogen werden beroofd door eene tyrannieke regering, die elke afkeuring van hare maatregelen met geweld onderdrukt. Hoe dit ook moge wezen, vierhonderd mannen waren nu bij David, en daarmede was zijn geheele toestand grootelijks veranderd, en begon een nieuw tijdperk in de geschiedenis van zijn leven en zijne lotgevallen.

C. S.

Het Beest uit de aarde.

Daarvan staat verder geschreven (Openb. 13: 13): »En het doet ook groote teekenen, zoodat het ook vuur uit den hemel doet afkomen op de aarde voor de menschen. En verleidt degenen, die op de aarde wonen, door de teekenen, die aan hetzelve te doen gegeven zijn in tegenwoordigheid van het Beest."

In het vorig opstel hebben wij gezien, dat het voorwerp der aanbidding in den antichristelijken tijd is het Beest, welks doodelijke wonde genezen was, welk beest in den persoon van het achtste hoofd, dat uit de zeven is, godsdienstig wordt vereerd.

De hoofdzaak in de eeredienst van het Beest is de erkenning, dat »zijne wonde genezen is!" Gedurig wijst de Openbaring weder op deze wonde en de genezing.

Gelijk de Christenheid gedurig herdacht het lijden en sterven en de opstanding des Heeren, zoo is de genezing der wonde van het Beest de voorname oorzaak der bewondering zijner volgelingen. Er is hier onmiskenbaar een naäpen van de Christelijke godsdienst; — de drieheid, bestaande ui den Draak, het Beest uit de zee en dat uit de aarde, later valsche profeet, verheerlijkt zich in de genezing der wonde, in de herleving van het Beest (vs. 14).

Daarom is de vraag zeer gewigtig: »Wat onder deze wonde en hare genezing bedoeld wordt? en deze vraag verdient de ernstige studie der théologen en staatkundigen.

Zoovele uitleggers, zooveel verschil van gevoelen! — maar niet weinigen dezer uitleggingen, voor zoover ik las, hebben veel meer van pogingen, om »er eene mouw aan te passen," zoo als het spreekwoord zegt, dan dat ze blijk geven van diepe studie van het onderwerp.

Ik heb vele van deze uitleggingen gelezen, en het kwam mij daarbij voor, dat de gansche geschiedenis der kerk of van het zaad der vrouw, is een telkens verwonden der kinderen des Boozen, wonden waarvan zij weder genezen, om den strijd weder op te vatten. Geen wonder alzoo, dat bijna elk schrijver over de Openbaring iets gevonden heeft in de geschiedenis, dat meer of minder gelijkenis heeft met het verwonden en weder genezen van de eene of andere magt.

Is het Beest het herleefde Romeinsche rijk, dan komt het treffend uit, dat dit rijk door het zwaard verwond, weder genezen zal en in vroegeren glans zal daarstaan. Geldt de verwonding door het zwaard het zevende Hoofd van het Beest, dan is het duidelijk, dat Napoleon I, als het zevende hoofd, door het zwaard verslagen, is herleefd in Napoleon III uit de zeven, en toch het achtste hoofd.

Wordt hier bedoeld de herleving van het heidendom, zoo als Brakel uitlegt, dan kan men geredelijk erkennen, dat het Heidendom werkelijk door het zwaard van Constantijn den Groote doodelijk verwond is geweest.

Ik denk, dat al deze zaken voorafschaduwing zijn van iets, dat nog gebeuren moet.

Rink in zijne *Zeichen der letzten Zeit*, in ons land bekend door de daarin voorkomende colossale vergissing ten aanzien van de opinie van den heer Groen van Prinsterer, over de Bismarksche politiek, meent dat de persoonlijke Antichristus zelf zal gedood worden en door de kracht des Satans opstaan uit de dooden. Van zulk een vermogen des satans weet de Schrift niet; hij heeft het geweld des doods, maar dat hij leven zou kunnen mededeelen, is dunkt mij eene gedachte, niet verre van godslastering.

Evenwel geloof ik met Rink, dat de Anti-christus, hetzij in zijn stelsel, hetzij in zijn persoon, of in beide eene doodelijke wonde zal ontvangen, en daarvan zal genezen, terwijl ik meen, dat daarin dan tevens de vervulling zal zijn te zien van elken strijd en zegepraal van het zaad der slang over het zaad der vrouw, van het Heidendom over het Christendom, van elk valsch stelsel over het ware; van de leugen over de waarheid; van elke niet goddelijke magt over de van God verordende magt; waarvan de worstelingen in de geschiedenis der menschen zijn openbaar geworden.

Uit Jesaja 30 blijkt, dat Israël's wonde was, dat het den Heer had verlaten en op vleesch, op Egypte, had vertrouwd. Genezing dezer wonde wordt daar door den Heer beloofd.

Eene karikatuur hiervan vertoont de geschiedenis van het Beest. Het vleesch verwond in de worsteling tegen den geest wordt genezen. In het paradijs is de mensch verleid door de voorspiegeling, dat hij zou zijn als God. Daarop is de verleider, de slang, bedreigd met vermorzeling van haar kop, terwijl zij het zaad der vrouw slechts zou verwonden. De menschheid ziet in hare geschiedenis, het eigenlijke hoofd van het Beest, waaraan de slang kracht en troon had toevertrouwd, als ten doode toe verwond, als geslagt. De paradijsbelofte schijnt een oogenblik als verwezenlijkt. Doch de wonde wordt genezen en de genezene magt bereidt zich om het zaad der vrouw te vermorzelen en alzoo de Paradijsbelofte te vernietigen. De mensch, die dit tot stand brengt, kan daarom als God worden voorgesteld ter aanbidding.

Mij dunkt dit is de diepe zin der geschiedenis van het verwonde Beest.

Ik merk echter andermaal op, dat ik in deze verklaring nergens verder ga, dan tot de bewering, dat dezelve mogelijk, waarschijnlijk is. De studie der Schrift is nog veel te oppervlakkig, om met eenige zekerheid te kunnen spreken. 't Zou waarlijk een onbegrijpelijk wonder Gods zijn, wanneer wij in dagen, waarin de geloovigen veel meer bezig zijn met couranten-lektuur, stoffelijke belangen enz. enz., dan met de overpeinzing dag en nacht van het Woord van God, een bijzonder helder inzigt in dat woord hadden; schoon met dankzegging moet worden erkend, dat wij veel geleerd hebben door de vlijtige nasporingen van vroegere geslachten.

Hoe dit zij, tot de aanbidding van het Beest komt het gewis; de geloovigen worden niet alleen vervolgd en overwonnen, maar in de plaats der Godsvereering wordt door de magt van het Beest uit de aarde, de aanbidding, de eeredienst van het Beest uit de zee overal ingevoerd. Men denke niet, dat hier alleen sprake is van eene bloot uitwendige toestemming, een bukken voor uitwendige magt; ganschelijk niet. De Schrift zegt: 2 Thess. 2: 11, dat God zenden zal eene kracht der dwaling, dat zij de leugen zullen *gelooven*. Dit antichristelijke geloof zal zijne eeredienst hebben. De Satan weet zeer wel dat, wat blijvend zijn zal, eene tastbare gestalte in de zigtbare wereld moet hebben. Juist daardoor heeft de kerk zulk eenen invloed, dat zij ordenend en vormend in het leven grijpt; de indrukken des geestes als 't ware vasthoudt in blijvende vormen, welke in bewogen tijden magt oefenen over de gemoederen.

Daarom is de Antichristus niet voldaan met de geestdriftige hulde der wereld (vs. 4): Wie is dit Beest gelijk? Wie kan krijg voeren tegen hetzelve? »Hij verlangt, dat deze hulde aan zijne beginselen gebragt, bevestigd worde door eene vormelijke dienst. Gewis zou de wereld zich hier nog tweemaal bedenken, omdat het geheel iets anders is in een oogenblik van opgewondenheid, de menschelijke grootheid te verheffen, dan bepaald een tempel voor een mensch te gaan bouwen.

Hier moet daarom het Beest uit de aarde te hulp komen, en wel door verleiding.

Het doet groote teekenen, zoodat het ook vuur uit den hemel doet afkomen op de aarde voor de menschen.

Teekenen hebben natuurlijk een doel; hier blijkbaar het doel om de menschen te overtuigen, dat het Beest is datgene, waarvoor het zich uitgeeft: de alleen aanbiddingswaardige God. Er is alzoo blijkbaar tegenstand tegen de geloofwaardigheid van het Beest, tegen de invoering van den nieuwen cultus (eeredienst), of althans twijfel en aarzeling, welke door het zien der teekenen worden overwonnen.

In den strijd tusschen *Elia* en de dienaren van *Baäl* besliste het vuur van den hemel vóór *Jehova* tegen *Baäl*. Hier is het andersom.

De twee getuigen des Heeren bevestigden hunne goddelijke zending (Hoofdstuk 11) door de betooning van bovennatuurlijke magt. Zij werden evenwel gedood. — Hunne overwinning was echter nog niet voldoende om de wereld van de deugdelijkheid van het antichristendom duurzaam te overtuigen. Nu komen er nog groote teekenen bij, om haar te verleiden tot het besliste geloof, dat het Beest als God moet worden vereerd.

Men moet bepaald de Schrift verdraaijen, wanneer men wil volhouden, dat er ooit door iemand anders dan *Elia* teekenen zijn gedaan, overeenkomende met het doen afkomen van vuur uit den hemel.

De Fransche vertaling van *Lausanne* heeft »*devant* les hommes," dat is: »*voor*" in den zin van »in" tegenwoordigheid van »of tegenover de menschen."

Er is alzoo sprake van een tooneel zoo als dat op den berg *Karmel*, waar *Elia*, in tegenwoordigheid van het volk, op zijn gebed verkreeg dat het vuur van den hemel zijn offer ontstak. Gelijk toen het volk zich voor *Jehova* verklaarde, zal *Europa* zich dan als vrucht der moderne beschaving verklaren vóór de aanbidding van den mensch.

Gode zij dank, dat ons deze zaak voorspeld is in de Schrift, opdat wij niet mede verleid worden. Dezelve is een regtvaardig oordeel over hen die de wonderen des Bijbels ontkennen. Zij zullen de leugenwonderen van den antichristelijken tijd gelooven en er door verleid worden.

Reeds nu kunnen wij duidelijk zien, dat de magt om zulke groote teekenen te doen, meer en meer aan de menschen gegeven wordt, door middel van het spiritisme, electriciteit enz.

De verleiding bepaalt zich alleen tot hen die »op de aarde wonen," dat wil zeggen tot aardschgezinde, op deze aarde zich te huis gevoelende menschen.

Dit geeft ons duidelijk de rigting aan, waarin wij ons bewegen moeten om, onder Gods genadige bewaring, niet mede verleid te worden. Die rigting is: vasthouden aan de hemelsche dingen; deze op den voorgrond stellen, ook bij het onderwijs.

Daarom past ons overal een aanhoudende strijd tegen de stoffelijke rigting van het onderwijs, en niet minder een bestrijden van het rijk willen worden in de tegenwoordige wereld. Iedereen kan op dit gebied met vrucht werkzaam zijn, al was het alleen door in alle gesprekken op den voorgrond te stellen: »waarheid, regtvaardigheid, godzaligheid, matigheid," en te toonen dat men de meeste achting heeft juist voor hen die deze dingen najagen en niet voor hen, die bloot de stoffelijke belangen, de zoogenaamde welvaart des volks op het oog hebben.

Het zal gansch niet gemakkelijk zijn, *Nederland*, onder Gods zegen, te onttrekken aan den invloed van het Anti-christendom. Die dit echter van te voren onmogelijk acht, geeft zich over vóór den strijd, en dat doen alleen *vreesachtigen*, wier deel naar Openbaring 21 vs. 8 is in den poel.

I. E.

Eene Nederlandsche gedachte.

In eene politieke en vooral vertegenwoordigende betrekking moet men aan hoofdbeginselen hechten, die tot elkander in verband staan, en waarvan men overtuigd is, dat zij de besten zijn, om het heil van land en landzaten te bevorderen. Men bezige alle wettelijke middelen om hetgeen daarmede overeenstemt te verkrijgen, men bestrijde op gelijke wijze alles wat er zich tegen verzet, maar men wachte zich voor die dagelijksche kleingeestige vitterijen, die verlammen zonder te verhelpen, die verbitteren zonder te bedwingen, die de onderlinge welwillendheid ondermijnen en vormen in stede der hoofdaangelegenheden op den voorgrond plaatsen.

Eene fout van onzen tijd is, dat men onafhankelijk wil schijnen door het gispen en berispen, dat eigenliefde vóór de zaak zelve gaat, en zoo doende vaak de beginselen aan personen worden opgeofferd.

Oppositie. Een ieder die het belang des Vaderlands beoogt, moet voor eene oppositie zijn.

In een constitutioneel gouvernement is oppositie onmisbaar. Geene oppositie ontsproten uit naijver of weerzin tegen personen. Slechts de stelselmatige oppositie, d i. dezulke, die met beginsels in verband staat, sticht nut. Gemis aan stelselmatige oppositie werkt noodlottig, èn op het ministerie èn op de ministeriële partij. Op het ministerie, omdat dit, geen strijd hebbende te voeren ter verdediging van eigene beginsels, slaaf wordt van zijne eigene partij. Op de ministeriële partij, omdat deze zich niet meer in toom behoeft te houden, en willekeurig kan te werk gaan.

Het moet geenszins een hoofddeel van de oppositie zijn, de tegenpartij uit den zadel te ligten, en zelf de teugels van het bewind in handen te nemen. De taak der stelselmatige oppositie is edeler. Zij tracht het gouvernement op de regte baan te houden en treedt telkens krachtig op, wanneer de Ministers het goede spoor verlaten.

De verschillende partijen moeten in de volksvertegenwoordiging hare organen tellen. Velen zijn beducht voor het bestaan van partijen. De anti-revolutionair niet. Reeds op 15 Mei 1849 verklaarde de heer Groen van Prinsterer in de Kamer: »Het niet bestaan van partijen is met mijne historische herinneringen in strijd."

Systematische uitsluiting der partijen in de volksvertegenwoordiging laat slechts te ligter de fakkel der partijschappen ontvlammen. Partijschappen ontstaan bij gemis aan beginselen en laten de beginselen in het eigenbelang opgaan. Het is dan niet meer om zaken maar om personen te doen.

De anti-revolutionair ziet zoowel in de conservatieve als in de liberale partij eene schaduwzijde. Hij vraagt zich telkens af: wat is nationaal in het bestaande, wat is er verkeerd in om het wezenlijk goede te behouden en tot ontwikkeling te brengen, en om het verkeerde te vernietigen of te veranderen.

Arnhem. A. Schimmelpenninck v. d. Oye.

Losse gedachten.

Wanneer men vermoeid en uitgeput voor een paar weken naar Ems gaat, dan behoorde men zich niet met het schrijven van artikelen bezig te houden, en eenvoudig van allen arbeid te rusten. Maar dan komt men in allerlei moeijelijkheden met uitgever en lezers, die daarvan niets willen weten en hooren, dat een redacteur somwijlen evenmin lust heeft tot schrijven als zij tot lezen. Onderstel dat iemand onzer abbonnenten naar Ems gaat, dan laat hij eenvoudig *de Heraut* op zijne schrijftafel of in den gang liggen, en het zal mij benieuwen of hij te Ems ooit aan dit blad denkt. Maar een arme redacteur moet er wel aan denken, en zoo hij het ooit vergat, zoude hij spoedig daaraan herinnerd worden. Maar men zegt u: Het is eene gewigtige taak een blad te redigeren, en ge kunt met uw blad veel invloed ten goede uitoefenen. Laat mij hopen dat het zoo is, maar dan bewijst het slechts, dat in alles pligten onze voorregten vergezellen, en dat het woord des Heeren steeds waar blijft: »Wien veel gegeven is van hem wordt veel geëischt." Een voornaam gebrek, ja de oorzaak van menig kwaad in onze dagen is het miskennen van dat beginsel, zoodat het volk en de vorsten zich veel hunne voorregten, maar niet hunne pligten herinneren, en een ieder eischen maar niet geven, gebieden maar niet gehoorzamen wil. En dit alles is een gevolg van een *miskennen*, *misbruiken*, *misplaatsen* der waarheden Gods; want op alle drie manieren wordt aan de Schriften te kort gedaan. Doch hierover mag ik niet uitwijden, daar ik anders gevaar loop *zeer vaste* gedachten te geven.

—

Elken ochtend en elken avond hoort ge muziek op de zoogenoemde promenade. Daar is geene monsterie maar harmonie. Verscheidenheid van stemmen en eenheid van melodie. Zoo alle instrumenten dezelfde maten speelden, of zoo een ieder zijnen gang ging zonder op de anderen te letten, zoude welluidendheid en overeenstemming onmogelijk zijn. Een ieder doet zijn pligt, speelt de hem voorgeschreven noten, let op de wenken van den kapelmeester en omdat een ieder zijnen pligt doet en allen door den staf van den dirigent worden bestuurd, wordt een goed geheel verzekerd. Alzoo was het met de Schrift des Ouden en Nieuwen Verbonds. Elk der knechten blies, zoo te spreken, zijn instrument, speelde de noten door den Heiligen Geest hem opgedragen, en allen luisterden, letteden op den commandostaf van den Heer der heerlijkheid. Alzoo werd groote verscheidenheid en eenheid verzekerd, en werd de Bijbel veelstemmig en harmonisch. En is het beeld, dat de apostel Paulus gebruikt van de vele leden, die elk een bijzonder werk doen, maar allen buigen voor het gemeenschappelijk hoofd, niet in den grond der zaak dezelfde waarheid? Welligt wijst muziek meer op het *luisteren*, en des apostels woord meer op het *leven*, het een meer op het *hooren* en het ander meer op *handelen*. Maar in het koningrijk Gods is *hooren* altijd het *eerste*. Ge moet eerst de stem Gods tot u vernemen vóórdat ge tot Hem in waarheid kunt spreken, en het geloof, ge weet het immers, komt uit het gehoor.

Het is zeer stormachtig, en de boomen worden sterk geschud en schijnen naauwelijks den orkaan weerstand te kunnen bieden. Maar achter deze boomen, in niet al te groote verte, ziet ge eene reeks van heuvelen, zoo kalm en rustig alsof er niets gebeurde, en met ernst en majesteit zien zij op de arme, veel bewogen boomen en boompjes neder. Over hunne grijze hoofden zijn zoovele zware stormen heengegaan, en ze zijn nooit daardoor bewogen geworden, wat kan hun, de onbewegelijken, de magtigste orkaan deren?

Het verwondert mij dan ook niet, dat Christus, die gisteren en heden en in alle eeuwigheid dezelfde is, eene rots wordt genoemd, en Jehova zelf bij eene rots wordt vergeleken. De arme kinderen der menschen worden zwaar geschud, en wat niet diepe wortelen geschoten heeft, niet eene planting uit God is, wordt al ligt uit zijne plaats gerukt; maar wat uit God is, schiet diepe wortelen bij elken storm en klemt zich vast aan de rots, die niet bewogen kan worden. Eene rots is *onbewegelijk*, en dat geeft u den indruk van *vastheid*, zoo niet van *veiligheid*. Maar onbewegelijk en tevens *onverschillig*, en de rotsen schijnen dan ook met de grootste kalmte, zoo niet met minachting op de arme, zwaar geschudde boomen en boompjes neder te zien. God is eene rots, *onbewegelijk*, en die op Hem vertrouwen, bouwen op een vasten glondslag, die nimmer bewogen kan worden. Maar God is veilig, doch *niet* onverschillig. Integendeel met barmhartigheid, mededoogen en vriendelijkheid slaat Hij den storm en de schuddingen der Zijnen gade, en wel verre van met hen te spotten, wordt Hij in hunne benaauwdheid benaauwd, en deelt Hij, veilig in Hemzelven, in den nood der Zijnen, hetzij Hij ze onmiddellijk uit de benaauwdheid redt, en den winden het zwijgen oplegt, hetzij Hij ze onder het rumoer der elementen uitvoert met de verzekering: »Vreest niet! Ik ben het!" Vastheid en bewegelijkheid, die elkander schijnen uit te sluiten, zijn in God wonderbaarlijk vereenigd. Maar de meest tegenstrijdige hoedanigheden komen door eene wonderbare combinatie in Christus tot haar volkomen regt en ontwikkeling. De zonde scheidt, Christus vereenigt, en wel niet door hetgeen strijdig is te verzwakken, maar door aan alles zijn volkomen regt te doen geworden.

Gij ziet hier mannen en vrouwen, die kennelijk tot verschillende volken behooren. Zij spreken verschillende talen en openbaren door hunne geheele houding, dat zij niet kinderen zijn van hetzelfde land. Hoe onderscheiden dan ook, ééne behoefte hebben zij in het gemeen: herstel van gezondheid. Velen hebben zich groote kosten getroost, want zij komen uit de omstreken van Siberië en St. Francisco, en anderen hebben zich slechts met groote moeite kunnen verplaatsen, want zij zijn zeer zwak; maar allen gevoelen behoefte aan genezing, allen vertrouwen dat de bronnen hun hier zullen kunnen geven wat zij behoeven en begeeren en zij nergens anders kunnen vinden. Zij gevoelen hunne behoefte, zij gelooven de beloften van hulpe en zijn gereed alles te verlaten om de hulpe, te verkrijgen op elke voorwaarde, die de geneesheer stelt. Het is niet onbekend, dat menigeen hier een graf in plaats van genezing vindt en velen teleurgesteld huiswaarts keeren, nogtans komen elk jaar duizenden van alle natiën en landstreken, hulpe begeeren en verwachten. En wanneer ik deze woorden nederschrijf en gij ze leest, dan hebben wij aan eenen anderen geneesheer gedacht en aan eene krankte, veel algemeener en veel gevaarlijker dan die zoo velen naar Ems brengt. Och, dat allen die dit lezen, evenzeer behoefte gevoelden aan redding en genezing hunner zielen en, — ik schaam mij bijna dit te schrijven — zoo veel vertrouwen stelden in Hem, die het levend water is, als velen vertrouwen op de wateren van Ems. Wie tot Hem komt, wordt *nooit* teleurgesteld. Wie tot Hem gaat, sterft niet, maar leeft eeuwiglijk. Hij is altijd, voor allen, zonder geld en prijs toegankelijk; Zijne kracht is beproefd door de tijden der eeuwen, Zijn rijkdom is onuitputtelijk, en Hij is gereed te zegenen boven bidden en denken.

Velen uit verschillende natiën en talen keeren huiswaarts en verkondigen de wonderen, die Ems aan hem of haar heeft gewrocht, en het zoude een wonderlijk koor zijn, wanneer allen, die hunne genezing aan de wateren vonden, nu te zamen vergaderd waren en gemeenschappelijk in hunne manier en in hunne taal verkondigden, wat aan hen is geschied. En er komt een tijd, wanneer allen, die van den eersten tot den laatsten der door Christus genezenen en gezaligden rondom Hem vergaderd zullen zijn, en uit alle natiën en van alle talen zullen zij Zijnen lof verkondigen en Zijne groote daden roemen, en alzoo zal de verwarring, die de zonde in den torenbouw van Babel in de wereld heeft gebragt, door de kracht van Christus worden overwonnen, wanneer *alle* tongen Hem zullen belijden als de Arts, den Heer der heerlijkheid. C. S.

De Zedeleer der Jezuïten.

Onder dit opschrift leest men in den aanbevelingswaardigen Vlaamsche Evangeliebode, het volgende:

Er is in de Hessische Kamer spraak geweest over het verdrag, voor eenige jaren door de regering van Darmstadt met den bisschop van Maintz gesloten.

Het besprokene verdient eene bijzondere aandacht.

De *Correspondance de Berlin* deelt in de volgende regelen den inhoud van eene der laatste zittingen mede:

De afgevaardigde Metz vraagt den voorzitter van den raad, den heer von Dalwigk, of hij ook kennis had aan het boek, dat den leerlingen der bisschoppelijke seminariën tot zedelijken handwijzer dient. Op het ontkennend antwoord van den minister, geeft de heer Metz lezing van de volgende plaatsen uit dit boek, zorg dragende, zeide hij, andere bladzijden weg te laten, die voor eene openbare lezing te aanstootelijk zouden zijn:

Over den diefstal. — Vr. Zijn de geringe diefstallen eene groote zonde, wanneer zij door eene zekere tijdsruimte van elkander gescheiden zijn? — Antw. Neen, want dergelijke diefstallen zijn, uit het oogpunt van den zedelijken staat des persoons, niet eene en dezelfde daad. Vr. Hoe lang moet de tusschentijd zijn, die den een dezer diefstallen van den anderen scheidt? — Antw. Zekere personen beweren dat ten einde van een jaar de geringe diefstallen niet meer groote zonden zijn; terwijl anderen slechts eene maand of zelfs minder eischen, voornamelijk wanneer het niet gewigtige ontvreemdingen betreft.

Over de dienstboden. — Vr. Moet een dienstbode, die vrijwillig zijn arbeid vermeerdert, zich zelven daarvoor betalen. — Antw. Ja; zijn meester heeft uitdrukkelijk of stilzwijgend deze vermeerdering van arbeid goedgekeurd, en dan mag men den regel toepassen: Elke arbeid is zijn loon waard. — Vr. Moet een dienstbode de deur openen aan de minnares van den man, in wiens dienst hij is? — Antw. Het schijnt dat het antwoord bevestigend behoort te zijn, indien men slechts de dienst van den knecht in aanmerking neemt, wanneer het betreft het openen der gewone deur, want in zulk geval is er geene wezenlijke of onmiddelijke medepligtigheid. Anders zou het zijn, wanneer het eene geheime deur betrof.

Over de soldaten. — Vr. Waartoe zijn de weggeloopen soldaten verpligt? — Antw. De gehoorzaamheid aan en de eerbied voor de wet verpligten hen om tot hun korps weder te keeren. Men moet echter in de volgende gevallen eene uitzondering maken: Als hunner ziele zaligheid gevaar loopt; dat is te zeggen indien het hun niet mogelijk is ter biecht te gaan; als hun terugkeer hen aan dood of strenge straffen blootstelt; als de oorlog klaarblijkelijk onregtvaardig is.

Nadat de heer Metz deze plaatsen gelezen had, vroeg hij de leden van de uiterste regterzijde, wat zij daarvan dachten, en wat hun gevoelen was, vooral aangaande het regt aan de soldaten toegekend, om over het regtvaardige of onregtvaardige van een oorlog te oordeelen, en om zich aan de krijgsdienst te onttrekken. Voor meerdere bijzonderheden heeft hij verder naar het boek zelf verwezen.

Toen de afgevaardigde Backé hem in de rede viel en verklaarde van zulke dingen niet meer te willen hooren, wijl zij, volgens hem, de kerkelijke tucht en niet die der Kamer aangingen, antwoordde de heer Metz, dat niet de Katholieke kerk, maar wel de Jezuïten de dieven en deserteurs verdedigden.

De heer Backé voortgaande in zijne onderbrekingen, werd door den voorzitter der Kamer tot de orde geroepen, onder zulke toejuichingen van het publiek, dat men zonder verwijl de tribunes heeft moeten doen ontruimen.

De heer Metz zette toen zijne redevoering voort, en zeide dat het de pligt der regering was zonder uitstel aan zulke handelwijze een einde te maken. Hessen, dat reeds in zulk een bedroevenden toestand verkeert, moest niet de bevoorregte grond worden, waar de misbruiken, die Oostenrijk en Spanje trachten uit te werpen, wortel zouden vatten; hij hoopte dat de Kamer, na drie jaren stilzwijgens, zich over dit levensvraagstuk zou verklaren, door hare goedkeuring te verleenen aan het voorstel van den heer Hoffmann, strekkende om de regten van den Staat te handhaven en te verdedigen.

Zullen verlichte Katholieke landgenooten niet eens ernstig nagaan wat er alzoo geleerd wordt op de seminariën der ultramontanen in Nederland?

I. E.

IERLAND. — De R. Kerk maakt veel beweging van de Protestanten, die tot haar komen, maar zegt niets van de Roomschen, die het Evangelie omhelzen. Den 18 Julij ll. heeft de eerw. Thomas Scott, secretaris van een *Genootschap tot bescherming der priesters*, dat te Dublin bestaat, in de Protestantsche kerk zes bekeerlingen ontvangen, namelijk vier priesters, een monnik en een student aan het godgeleerd college te Mainooth. Sedert vijf en twintig jaren, dat genoemd genootschap bestaat, heeft het den overgang tot het Protestantisme kunnen vergemakkelijken van 45 priesters, 51 studenten en een groot aantal andere personen, onder welke zich geheele familiën bevinden.

Licht en duisternis.

Vervolg.

Zoo ging het voort met eene vlotheid en gratie, waartegen mijn wrevel op den duur niet bestand bleek. Zoo goed het mij mogt gelukken — Leon was een Heiden en op dit punt konde ik geene sympathie verwachten — beschreef ik de verandering, welke in den laatsten tijd mijne godsdienstige inzigten had gewijzigd, en schreef die voornamelijk toe aan beweegredenen van *nationalen* aard, met de vlugtige opmerking, dat ik thans op reis was naar Jeruzalem, en daar hoogstwaarschijnlijk een offer zou brengen, besloot ik mijn eenzijdig en onvolledig relaas. Het vernederend bewustzijn om *laf* te zijn, had ik mij echter gerust kunnen besparen. Leon hoorde mij stilzwijgend aan, maar met eene koelheid, welke duidelijk aantoonde, dat het gesprokene bij hem niet den minsten weerklank vond. Het is zoo, Leon gelooft niet in Jehova; maar toch zoude ik het niet wagen hem een Heiden te noemen. Volgens eigen zeggen gelooft hij in alles dat *waar, goed* en *schoon* is. Met andere woorden, hij gelooft in *alles*, en hij gelooft in *niets*. De goden zijn voor hem slechts de idée van het bovennatuurlijke in zigtbare vormen uitgedrukt, ten behoeve der onontwikkelde menigte. Het ware', zegt hij is het eeuwigdurende; het schoone het eeuwig aantrekkelijke, het goede het eeuwig begeerlijke; deze drie vereenigd tot één ondeelbaar onvervormbaar geheel, zijn het ideaal, waarnaar wij voortdurend moeten streven, zonder het ooit of immer te kunnen beriken. Maar op de vraag: *wat* is waar, *wat* is goed, *wat* is schoon, blijft zijne wijsheid tot heden het antwoord schuldig. Begrijp ik hem wel, dan houdt hij het er voor, dat deze begrippen slechts eene *betrekkelijke* waarde bezitten; dat wil zeggen, dat hunne beteekenis verschilt en verandert, naar gelang van tijden en personen.

Ik wil hier onmiddellijk dit bijvoegen: Dat het idealisme van Leon elken *wezenlijken* grondslag mist; daarvan was ik steeds en ben ik ook nu nog ten stelligste verzekerd. Maar hoe staat het met mijn eigen *realisme?* Ik vrees maar al te zeer, dat het door ons gesprek van dezen middag op nieuw een knak heeft gekregen. Mijne verwachtingen zijn flaauwer, onbestemder, zwevender, mijn afkeer van de barbaren, gelijk Leon ze noemt, is aangegroeid tot *walging!* In zekeren zin is Leon de laatste, dien ik gewenscht zoude hebben in dit kamp te ontmoeten. Hij is zoo knap, zoo beminnelijk, zoo geestig, zoo hemelsbreed verschillend in voorkomen en manieren van mijne Oostersche stamgenooten; hij heeft zulk een ruim hart en bij al zijn vernuft, zulk een ernstig, ontvankelijk gemoed! Ik wenschte dat hij een Jood was, of dat! —

— Basta! genoeg hiervan! Ik loop gevaar van even snapachtig te worden als eene oude baker over haar breikous! Maar het is dan toch ook, alsof ik gedoemd ben op deze reis niets dan teleurstelling en ongeluk tot mijn deel te krijgen! Verbeeld u! Terwijl Leon vrolijk praatte en eene komische beschrijving gaf van de waanwijze professors en hunne niet minder pedante leerlingen, hield hij eensklaps op en begon luid te lagchen.

— Markus, riep hij uit, bij al wat heilig is, de hemellingen zijn ons genadig. Raad eens, wien ik hier heb ontmoet? Uw ouden vriend, of moet ik liever zeggen, uw nieuwen bloedverwant, Samuel? Hoe zullen wij hem noemen, de wijdvermaarde, telg van Rabbi Simon? Maar neen! zoude ik mij verstouten den draak te steken met den broeder der lieftallige Lea? Dat zij verre!

Over zulk een onderwerp een ernstig woord uit Leon te krijgen, was, voorwaar, geene ligte taak. Beetje bij beetje kwam ik eindelijk te weten, dat Samuel Bar-Simon zich korten tijd te voren bij onze karavaan had aangesloten, en wel als afgevaardigde der Synagoge. Een der aangestelde offeraars was, door ziekte of bezigheden, verhinderd Egypte te verlaten en Samuel in zijne plaats gekozen. Wie had op zoo iets kunnen rekenen en dat nog wel, nadat zijn vader zich den avond vóór zijn vertrek zoo heftig over mijn plan had uitgelaten. Toen bemerkte ik, hoe ik er in zat, en begon terstond mij te plagen. *Hij* wist zeer goed, waarom Samuel meeging; het was om een oogje in 't zeil te houden ten behoeve zijner engelachtige Lea. Met een lach trachtte ik mijne bezorgdheid op zij te schuiven, maar het wilde niet lukken. Samuel was in de legerplaats, dat was een feit, een alleronaangenaamst feit, een feit, waar niets, volstrekt niets aan gedaan kon worden.

Leon verhaalde mij, dat zijne tent in de nabijheid stond, en dat Samuel zich terstond bij hem had aangesloten; daardoor dacht hij zich eene betere positie te verzekeren; zijne uitstekende verdiensten hadden tot dusver weinig erkenning gevonden onder de Heidenen! Door Samuel was Leon te weten gekomen, dat ik verwonderd was mij bij de groote karavaan te voegen, en had sedert dien tijd nacht en dag op den uitkijk gelegen. „Onze vrome pelgrim," vervolgde Leon," heeft zich intusschen, tot afwisseling zijner ernstiger studien, onledig gehouden met het sluiten van ettelijke koopjes, waarbij hij, naar het gerucht wil, niet als te slecht zou zijn gevaren!

Welk een vooruitzigt! Den ganschen, langen weg naar Palestina te moeten afreizen in gezelschap van iemand, dien men zien noch luchten kan, en van wien men in het binnenste zijner ziel overtuigd is, dat hij alleen is medegegaan om te *spionneren* en uit het *boekje te klappen!* Het venster uit, werp!" riep ik met een in de Joodsche spreekwoorden; »ik begeer uw koning even weinig als uwen engel! Leon schaterde.

»Kom, kom, het zal zoo erg niet loopen! troostte hij, ondeugend.

Zoo erg niet? Erger! Naauwelijks had ik 's tent van Leon verlaten, of ik zag Samuël, die met haastige stappen op- en nederliep, en waarschijnlijk al dien tijd op den loer had gelegen. Zijne kleeding was voornamer dan gewoonlijk en, het spreekt van zelf, geheel volgens de inzettingen der Rabbijnen. Indien vroomheid en lengte van franjes iets met elkander hadden uit te staan, dan was Samuel de vroomste Jood, dien ik ooit gezien heb; want men had een duimstok noodig om ze te meten. Samuels uiterlijk is het ongunstigste, dat ik ken. Hij is niet groot, niet dik, maar *breed*. Zijn grove, vleezige, met sproeten bezaaide handen zijn onoogelijk om aan te zien en doen u rillen, wanneer gij de weeke, pafferige drukking er van gevoelt. Zijne stem zit in het bovenste van zijn slokdarm, zoo ver mogelijk van zijn hart. Hij gelijkt treffend op zijne beide ouders, aan de dikke, uitpuilende oogen zijner moeder verbindt hij den listigen, zwervenden blik van zijn vader. Zijn haar is noch rood noch bruin, maar is een mengsel van beide; zijn baard lang en dun, zijn gelaat vaal en zonder uitdrukking. Bendix zegt: »Een man met een dunnen baard is slim" En zeker is het, dat in geheel Alexandrië geen slimmer koopman wordt gevonden. En toch, als men er op let, gaat het alles bij centen en stuivers, niet wat men verwachten zou, bij guldens en rijksdaalders.

Samuel was, o! zoo blijde mij te zien, die heiden, met den vinger op Leon's tent, was zijn goede vriend, en hoe overheerlijk om zamen naar Palestina te kunnen reizen. En Jeruzalem te zien! »Ach, maar wat zal het zijn in het einde der dagen," barstte hij eensklaps los: »De stad des grooten Konings, met poorten van diamant, elke deur dertig vierkante ellen groot. Hier werd hij zoo welsprekend, dat er geen woord was tusschen te krijgen; de reusachtige diamant, meer nog dan het vooruitzigt van Israëls glorie-volle toekomst, had het heilige vuur in zijnen boezem ontstoken, en het brandde fel, zeer fel. »De hemel beware mij," dacht ik bij mij zelven, voor eene toekomst, »naar de beschrijvinghe Samuels!" *(Wordt vervolgd.)*

De Kermis.

De tweede Maandag in September is verschenen en heeft, volgens aloude — helaas nog niet *verouderde* gewoonte — eene bonte menigte van trekvogels herwaarts gevoerd, die met pen en veder op onze markten en pleinen zijn neêrgestreken, de een al meer op een vetten buit belust dan de andere. Met andere woorden: de Amsterdamsche kermis is begonnen. Wat zullen wij er van zeggen? Wij wenschen niemand kwaad, maar toch kunnen wij die schare van kermislieden niet welkom heeten en met den heilgroet begroeten: »de Heere zegene uwen ingang en uwen uitgang, en al wat gij doet moge u welgelukken." Want — de kermis — wie zou het in goeden ernst willen beweren? is niet uit God, en daar Hij alleen zegent wat uit *Hem* is, kan Zijn zegen onmogelijk op de kermis rusten. Dat is zoo klaar als de zon aan den hemel. Of zou men dat kermisvertoon, kermisrumoer, kermisbedrog, kermisschandaal, — of — hoe gij het anders nog noemen wilt — in waarheid met gebed kunnen beginnen en met dankzegging kunnen besluiten? Ieder gevoelt dat *dit* niet gaat. Maar daarmede alleen is de kermis dan ook reeds als een *kwaad* geoordeeld; want kan iets *goed* zijn, waarbij het hart van een mensch noch bidden noch danken durft?

Uit deze waarheid nu volgt eene andere, namelijk deze: dat het eveneens kwaad en zonde is, aan de kermis deel te nemen. Of zou het *goed*, of op zijn minst *onschuldig* heeten, mede bij te dragen, om iets dat *kwaad* is te steunen? Niemand gaat dan ook ter kermis uit, met bewustheid van een *goed* werk te doen, maar omgekeerd met de stille stem der beschuldiging in het binnenste, dat het toch beter was er *niet* te gaan; welke gedachte alleen wordt verbannen door allerlei redeneringen, die geen steek houden. Er zijn en worden in onzen tijd zeer veel boeken geschreven, maar om eens het heil en den zegen der kermis en van het dolzinnige, zedelooze »kermishouden" te beschrijven, daaraan heeft niemand zich ooit nog gewaagd. Maar wilde men daarentegen al het schadelijke en het ligchaam en zielverdervende van de kermis gaan beschrijven, men zou de ruimte van een dagblad-artikel ver overschrijden en een gansch boekdeel kunnen vullen.

»Mag een mensch dan niet eens vrolijk zijn, zich niet eens ontspannen, niet eens een enkelen dag zich vermaken, wanneer hij overigens altijd braaf en deugdzaam leeft?" vraagt mij hier de jongeling en jonge dochter, wier hart naar de kermispret hunkert. — »Zeker, ik wenschte zelfs dat gij *altijd* vrolijk waart. Maar antwoord zelf eens opregt: is de kermisvreugde waarlijk eene uitspanning voor u? zoodat gij nu gij er aan deel genomen hebt met verfrischten moed en ververschte krachten uwen dagelijkschen arbeid weder opvat? Ach, men behoeft u slechts na den kermisnacht in de oogen te zien, om te bespeuren hoe gij u hebt ingespannen om u te vermaken, en uwe zoogenaamde uitspanning met volle regt den naam van *uitspatting* mag dragen? En een *onschuldig* vermaak? Vraag het uw eigen hart, of uw kermisvermaak onschuldig is, en of gij in dien éénen kermisnacht niet aan veel meer en grooter verzoeking tot de zonde blootstaat dan overigens in een geheel jaar: vraag het aan zoo menige jonge dochter, die haar eer en goeden naam in den kermisroes verloor; vraag het aan zoo menigen jongeling, die door de kermiskoorts gedreven, voor het eerst zijnen voet zette op eenen weg, die op de verwoesting van ligchaam en ziel beide uitloopt; vraag het aan die allen, of het kermisvermaak *onschuldig* is. Gij weet zoo goed als ik wat het antwoord zal zijn. Gij hebt gewis in uwe jeugd wel met de woorden van het volmaakte gebed leeren bidden: »Leid ons niet in verzoeking." Misschien bidt gij het ook op dezen uwen leeftijd nog wel elken dag. Maar kunt gij het ook bidden, wanneer gij u gereed maakt om ter kermis te gaan; en zelf willens en wetens de *verzoeking* te *zoeken?* En indien gij dan zelf gevoelt daar op de bewarende hoede *Gods* niet te kunnen rekenen; o, zeg mij, *wie* zal u dan bewaren? Wees dan om 's hemels naam geen vijand van uw eigen geluk, geen moordenaar van uw eigen eeuwig heil? Wees vrolijk, geniet het leven; doch laat het geen vreugde zijn, waarover gij u voor Jezus, onzen Heer en Heiland zoudt moeten schamen; of, om met den wijste der koningen te spreken: »Verblijd u! o jongeling in uwe jeugd, en laat uw hart zich vermaken in de dagen uwer jongelingschap.... maar weet, dat God om al deze dingen u zal doen komen voor het gerigt." Indien gij nu in waarheid midden uit uwe kermisvreugd voor het aangezigt Gods durft verschijnen: indien gij ter kermis kunt gaan met Jezus in uw hart en Gods vrede in uwe ziel, — ga dan: want waarom zoudt gij het nalaten? Maar — indien gij dat *niet* kunt, zeg mij: zult gij dan toch maar gaan? Weet gij dan niet, dat er eene vreugde is, die alle verstand te boven gaan? eene vreugde, die elken dag nieuw en versch, nederdaalt in het hart, dat in Jezus zijn heil en zijn leven, zijn een en zijn al gevonden heeft? Zoek *die* vreugde: zij is wel de beste: zij heeft geen enkelen bitteren nasmaak. Dan zult gij alle kermisgejoel kunnen missen, en de eerste zijn om te erkennen, dat het een diep ongelukkig mensch is, die de kermis noodig heeft om eens een enkelen nacht *gelukkig* te zijn.

H.

Kerkelijke goederen.

Wij zijn verzocht de volgende circulaire op te nemen:

»De uitvoerende Commissie van het centraalcomité, in zaken de kerkelijke goederen den 7 Julij 1869 te Utrecht benoemd, wendt zich ter kwijting van den haar opgedragen last, allereerst tot de bevoegde besturen, maar voorts tot een iegelijk, wien herwinning van de *vrijheid*, handhaving van het *regt* en vervulling van den *pligt* onzer Hervormde gemeenten ter harte gaat.

Tot gedeeltelijke *herwinning onzer* VRIJHEID biedt de kwestie der kerkelijke goederen een bij uitstek gunstigen kans.

Men weet, hoe die vrijheid, in schier onbeperkten zin meer dan twee eeuwen door onze gemeenten genoten, in 1795 voor haar te loor ging.

Eene, der kerk vijandige, bloot staatkundige beweging, deed onverhoeds haar aloud, op eigenaardig regt gegrond, gemeenteverband uiteenspatten, en drong haar eene, met elk beginsel van hervormd kerkregt, strijdige organisatie op. Onze gemeenten, weleer vrij en zelfstandig, werden zamengesmolten in de valsche, kerkgenootschappelijke eenheid, en van zelfhandelende leden van een levend ligchaam tot onzelfstandige deelen van een geesteloos raderwerk verlaagd.

Herwinning der verloren vrijheid is dus alleen mogelijk door herstel van de *autonomie der gemeenten*, opdat naar het beginsel des Evangelies, naar den eisch van ons kerkregt, en overeenkomstig den levensdrang onzer Gereformeerde kerkgeschiedenis, uit de veelheid onzer plaatselijke gemeenten, geen reglementair genootschap geknutseld, maar een geestelijk gemeenteverband geboren worde.

Wat dus niet *mag* geduld, maar bestreden *moet* worden, is, de roof aan de autonomie der gemeenten, in 1795 door eene staatkundige beweging gepleegd, in 1816 door een onbevoegd staatsgezag gedekt, en in 1852 door een medepligtig kerkbestuur bestendigd.

Wat beoogd *moet*, en herkregen *kan* worden is de zelfstandigheid, het zelfbestuur en zelfbeheer, i. é. w. de *vrijheid der gemeenten*, beiden op geestelijk gebied.

Te meer nu de crisis, die artikel 23 in het leven riep, winste belooft voor de vrijheid der gemeenten in *geestelijken* zin, kan dus de geboden kans tot vrijmaking van haar *stoffelijk* beheer, niet hoog genoeg gewaardeerd worden, en elke gemeente, die thans verzuimt voor haar vrijheid in deze op te komen, zal het zich zelf te wijten hebben, zoo voortaan haar geestelijke beweging door de gebondenheid harer stoffelijke middelen belemmerd wordt.

Zulk verzuim ware te minder verschoonlijk, nu, ter herwinning dier vrijheid, geen offer gebragt, geen strijd gestreden, maar slechts een onbetwistbaar REGT *gehandhaafd* moet worden en *gebruikt*.

Niet genoeg kan er op gedrukt worden: *onze Hervormde gemeenten hebben na 1 October tot het voeren van een vrij en eigen beheer, een volstrekt ex onbeperkt regt, dat thans door het gezag van den Staat is erkend.*

Was de vrijheid der gemeenten én voor haar geestelijk bestuur én voor haar stoffelijk beheer geweldadig aan banden gelegd, toch is voor elk dier beiden, de roof aan haar vrijheid *bij afzonderlijke acte* door den Staat bevestigd: voor het *geestelijk* bestuur door het algemeen reglement van 1816, voor het *stoffelijk* beheer door de reeks van koninklijke besluiten, die van 1819—23 zijn uitgegaan.

In die algeheele afscheiding ligt thans voor de gemeenten dit onberekenbaar voordeel, dat de kerkgenootschappelijke eenheid op geestelijk gebied in niets haar gemeentelijk eigendom en regt op vrij beheer kan binden.

Evenmin als uit de vrijverklaring der gemeenten op stoffelijk gebied, haar vrijmaking voor het geestelijk bestuur voortvloeit, zoo min kan ook de nog voortduring van haar slavernij in geestelijken zin haar vrijverklaring voor het stoffelijk beheer belemmeren.

Niet door de kerkgenootschappelijke grondwet van 1816, maar uitsluitend door de Kon. Besluiten van 1819—1823 was aan onze gemeenten haar vrij en eigen beheer ontnomen. Intrekking dier besluiten doet dus voor het stoffelijk beheer onzer Hervormde gemeenten tot het vrij en onbelemmerd gebruik van haar regt op vrij beheer terugkeeren.

Niemand kan haar dit regt betwisten. Niemand kan dit regt haar ontnemen, dan door misleiding of geweld.

Met woorden, voor geen tweeërlei uitlegging vatbaar, is bij Koninklijk Besluit dit regt der gemeenten staatsregterlijk erkend. Elk beletsel is dus weggevallen, waardoor de gemeenten van haar regt werden afgehouden. Zij, en zij alleen, hebben met 1 October over dit regt te beschikken, en niemand mag zich hierbij tot voogd over haar opwerpen, dan met haar wettig-uitgedrukten, wél-bewusten wil.

Hieruit vloeit voor onze Hervormde gemeenten een hoogst ernstige PLIGT voort.

De vrijheid prijs te geven, waar men ze kan herwinnen, is misdadig. Verachtelijk is de slaaf die, vrij verklaard, zijne kluisters boven vrijheid kiest. En de gemeente, die de zedelijke veerkracht miste om, nu de vrijheid haar voor de voeten wordt geworpen, de hand naar die vrijheid uit te steken, zou blijken òf den smaak der vrijheid geheel verloren te hebben, òf van zedelijk pligtbesef ontbloot te zijn.

Onze gemeenten *mogen* dus niet slechts, neen zij *moeten* het haar teruggeven regt tot vrij beheer *handhaven* en *gebruiken*.

Handhaven met de zedelijke wilskracht, die overtuiging en pligtbesef schenkt, *allereerst* tegenover vroegere beheerders, die wederregtelijk en in strijd met het Koninklijk Besluit, weigeren mogten het beheer der Kerkelijke goederen aan de gemeenten af te staan.

Maar handhaven niet minder met onverbiddelijken ernst tegenover hen, die zich ongevraagd als nieuwe voogden en heeren over de gemeenten trachten op te werpen. Het Algemeen Collegie vooral, dat, zij het ook met de loffelijkste bedoeling, misbruik van zijn invloed heeft gemaakt, om de gemeenten in een onbewaakt oogenblik, zonder genoegzame voorlichting, onder een voor het minst dubbelzinnigen vorm, tot onvoorwaardelijke aansluiting aan eene zeer bedenkelijke organisatie te verlokken, moet met kracht worden tegengestaan.

Maar evenzeer moet het gehandhaafde regt worden *gebruikt*, zullen de gemeenten de vernedering ontgaan, van onder curateele te worden gesteld, waar het onvermogen om haar regt te gebruiken was gebleken.

Liefde voor de vrijheid mag geen oogenblik met *zucht naar bandeloosheid* worden verward. Men mag niet willen dat het regt tot *vrij beheer* als regt tot *vrije verkwisting* begrepen worde. Warschheid van voogdijschap mag niet ontaarden in een stellen van eindeloos gekibbel boven regterlijke beslissing.

Zelf gekozen toezigt, geen opgedrongen voogdij! vrij beheer, geen heerloosheid moet onze leus zijn! En daarom er zij orde. De dag van 1 October overvalle ons niet, zonder dat een voorloopig beheer zij aangesteld. Bij vaste wet worde voor elke gemeente het beheer door haar zelve geregeld, en door groepen of kringen van gemeenten worde op *vrijen grondslag* zoodanig Collegie van Toezigt opgerigt, waardoor misbruik kan gekeerd worden en beslissing in geschillen mogelijk zij.

Staat dan, gemeenten! uw herwonnen vrijheid niet af; handhaaft en gebruikt uwe regten; en zijt diep doordronge van de zedelijkn verpligting die op u rust.

Zoo lang gij zelven niet bij wettige stemming uwe vrijheid aan het Algemeen Collegie hebt prijs gegeven en uw regt hebt laten varen, — is die vrijheid de uwe, bezit gij dat regt.

Wat men ook buiten uw weten, zonder u, gedaan hebbe, is nietig en zonder kracht.

Vreest niet, in het vrije Nederland kan geen regt verkort worden, zoolang de toegang tot onafhankelijke regtbanken ons openstaat.

Laat, waar de besturen niet voorgaan, de gemeente zelve optreden: waar niet allen tot pligtsbetrachting bereid zijn, enkele opstaan: zelfs al stond gij alleen, ook dan nog hebt ge *de kracht van het protest.*

Hebt vooral geen te lagen dunk van het gewigt der stoffelijke belangen. Al kunnen ze het geestelijk leven niet wekken, het belemmeren, waar zij tegen u zijn, kunnen zij zeer. Het is zoo, de geestelijke levensdrang zou ten laatste den stoffelijken band wel breken kunnen, maar vergeet het niet: *zijn springen zou de breuke onzer kerk zijn.*

En daarom leden onzer Hervormde gemeenten, staat als vrije Hervormden voor uwe regten pal: laat uwe vrijheid u niet rooven, en met welke moeijelijkheden ge ook te kampen moogt hebben, *de Hervormde gemeente, die thans haar pligt doet, zal vrij worden, en haar regt verkrijgen, al was het ook uit de laatste hand.*

Met deze oproeping tot handhaving van het gemeenteregt, mag intusschen de taak der Commissie niet als geëindigd worden beschouwd.

Zal eendragt ook hier ons magtig maken, dan moet het gemeenschappelijk belang zooveel mogelijk op eenparige wijze en gemeenschappelijk verdedigd worden.

Zonder dus in het minst zich aan het hoofd der vrijgeblevene gemeenten te willen stellen, zou zij toch het vertrouwen harer committenten verbeuren, zoo zij nu niet reeds zich bereid verklaarde, om als *tusschenpersoon* tusschen de verschillende gemeenten op te treden.

Opdat derhalve heerloosheid voorkomen, en de vorming van een gemeenschappelijk Collegie, op vrijen confederatieven grondslag, na 1 October mogelijk worde, noodigt zij kerkvoogdijen, kerkeraden, nieuwbenoemde notabelen en kerkvoogden, gemeente-commissiën of particuliere leden der gemeenten uit, onderstaande vragen te willen beantwoorden en onmiddellijk te willen opzenden aan den heer R. van Meerlant, notaris te Utrecht.

Na ontvangst dezer ingevulde tabel, zal postvrij aan den onderteekenaar worden toegezonden een advies, aanwijzende de gedragslijn, die bijzonder voor zijne gemeente behoort gevolgd te worden.

Ook voor die gemeenten, waar men meenen mogt, dat reeds alles op vasten voet geregeld is, bevatten deze adviezen wenken over de houding met 1 October aan te nemen, over kollecten enz., waarop wij niet genoeg de aandacht vestigen kunnen.

Om nadere inlichtingen, door den eigenaardigen toestand eener gemeente noodig gemaakt, wordt men verzocht zich tot de provinciale leden te wenden.

Deze tabel zal aan hem, wien ze niet mogt zijn geworden, op franco aanvrage worden toegezonden. Deze aanvrage moet gerigt worden aan den secretaris, of aan een der provinciale leden, de heeren:

Jhr. Mr. L. H. VAN ASCH VAN WIJK, te Wijk bij Duurstede.
Mr. M. BICHON VAN YSSELMONDE, te Rotterdam.
Ds. C. BUDDING, te St. Oedenrode.
Jhr. Mr. E. FABRICIUS VAM LEIJENBURG, te den Bilt.
Mr. F. J. Baron van HEEMSTRA, Ter Leede Sassenheim.
Graaf Mr. H. VAN HOGENDORP, te 's Gravenhage.
Jhr. Mr. J. L. DE JONGE, te Zierikzee.
W. A. LAURENSE, te Fijnaart.
Mr. J. C. DE MOL MONCOURT, te Groningen.
W. M. OPPEDIJK, te Ylst.
Mr. S. TROMP. te Harlingen.
Dr. J. H. SCHUERMANS STEKHOVEN, te Harderwijk.
Jhr. G. J. G. DE VIDAL DE ST. GERMAIN, te Heino.

Utrecht, 8 Sept. 1869.

De Commissie voornoemd,
Mr. B. J. L. Baron DE GEER VAN JUTPHAAS, *Voorzitter.*
R. VAN MEERLANT, Prov. Lid en *Secretaris.*
Jhr. Mr. J. L. C. v. D. BERCH V. HEEMSTEDE, *Thesaurier.*
Jhr. Mr. M. M. van ASCH van WIJCK.
Mr. G. GROEN VAN PRINSTERER.
Mr. J. J. TEDING VAN BERKHOUT.
Dr. A. KUIJPER.
O. Baron VAN WASSENAER VAN CATWIJCK.

---

1. Welke is de naam uwer kerkelijke gemeente?
2. Heeft er in uwe gemeente opzettelijke en wettige stemming plaats gehad over de vraag: *of gij vrij beheer of onderwerping aan het algemeen collegie van toezigt wenschtet?*
3. Zoo ja, welke was de uitslag der stemming?
4. Is die stemming gehouden door kerkvoogden, door nieuw-benoemde notabelen, door den kerkeraad, of door particuliere gemeente-commissie?
5. Zijn in uwe gemeente nieuwe *notabelen* benoemd?
6. Zijn in uwe gemeente nieuwe *kerkvoogden* benoemd?
7. Zijn door uwe gemeente *afgevaardigden* benoemd?
8. Zijn de nieuw-benoemde notabelen *voor* of *tegen* het vrij beheer?
9. Zijn de nieuw-benoemde kerkvoogden *voor* of *tegen* het vrij beheer?
10. Is er in uwe gemeente een reglement vastgesteld?
11. Stond uwe gemeente dusver onder het provinciaal collegie, of was er zelfstandig beheer, volgens exceptie bij koninklijk besluit?
12. Zijn er ook bijzonderheden uit uwe gemeente te vermelden, die in bovenstaande vragen niet begrepen zijn?

Het Zendingsfeest te Zeist.

De Evangelische Broedergemeente te Zeist vierde Vrijdag j.l. zijn *zes en zeventigste* jaarfeest. Wij leggen nadruk op dit cijfer, omdat het doet uitkomen, dat de zendingsarbeid dezer gemeente reeds van vele jaren dagteekent en als de oudste in ons land, alle dankbare genegenheid verdient. Het behoeft toch wel geen betoog, dat het voorbeeld door broeders uit den vreemde ons in ons eigen land gegeven, den zendingsgeest onder ons krachtig bevorderde. En dat wij thans sedert een zestal jaren ons Algemeen Nationaal Zendingsfeest vieren, ook dit danken wij der Zeister-Broedergemeente, wier Zendingsdag telken jare een grooter aantal belangstellenden tot zich trok, en alzoo de gedachte van een Algemeen Nationaal Zendingsfeest deed geboren worden.

Door schoon zomerweder begunstigd, had het feest ook thans weder vele zendingsvrienden derwaarts gelokt, en de aanwezigheid van officieele vertegenwoordigers van meer dan eene der overige bestaande zendingsvereenigingen was een liefelijk bewijs van de hartelijke sympathie, die jegens den Zeister-zendingsarbeid bestaat. Ten 10 ure waren allen in de eenvoudige, doch nette Broederkerk verzameld, en heette de voorganger der gemeente en voorzitter van het feest, Ds. Roentgen de schare, na gebed en gezang, hartelijk welkom, en sprak vervolgens naar aanleiding van den dagtekst der gemeente: »*Van den schoot mijner moeder aan zijt Gij mijn God*" (Ps. 22: 11) van het zielverkwikkende en hartverblijdende van zulk een Zendingsfeest, dat ons herinnert aan het vreugdefeest der Loofhutten, dat Israël telken jare voor het aangezigt zijns Gods deed verschijnen. Bij die gelegenheid nam de priester eene kruik waters uit de beek van Siloah en goot haar uit in den tempel onder toepassing van de profetie van Jesaja: »Gijlieden zult water scheppen met vreugde uit de fonteinen des heils" (Jes. 12: 3), welke profetie hare aanvankelijke vervulling bekwam, toen Hij, die meer was dan Jesaja, op zulk een zelfde feest in den tempel stond, en het heugelijk woord verkondigde: »Zoo iemand dorst heeft, die kome tot Mij en drinke. Die in Mij gelooft, stroomen des levenden waters zullen uit zijnen buik vloeijen" (Joh. 7: 37, 38). »Dit woord," toonde spreker aan, bevat de boodschap en tevens den zegen der zending. Want dat werk is *Zijn* werk en de zegen is *Zijn* zegen. Niet ons werk, niet onze getrouwheid, maar het volbragt werk van den gestorven, doch thans weder levenden Heer is de grondslag en de kracht der zending, waarvan niet eenige aardsche tempel, maar het bloedige Golgotha het bezielend middelpunt is. Naar dat kruis leidde ons ook het woord van den dagtekst, daar het voorafgegaan wordt van het: „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten," en ons, gelijk ook die gansche 22ste Psalm het gansche diepe, zware lijden der ziel voor den geest brengt van Hem, die, in onze plaats, Gods gerigt droeg, en klagende moest uitroepen: „Ik ben een worm, en geen man, een smaad van menschen en van het volk veracht. Maar nu, Hij *heeft* dat lijden gedragen en het: „Gij zijt mijn God," uit den dagtekst was van dat volbragte lijden de heerlijke vrucht, zoodat thans stroomen des levenden waters van den Christus, en door Hem van Zijn zendingswerk uitgaan en het hart eens zondaars drenken gelijk het water een dorstig land. — Gelijk met den Heer zelven, evenzoo gaat het nog altijd met Zijn zendingswerk: door den dood tot de overwinning, door lijden tot heerlijkheid, door den dood tot het leven. Dit is voor het vleesch en ons kortzigtig verstand niet een ligte, veel minder een gewenschte weg geweest. Daarom is de zending allereerst een werk *des geloofs*. En dat geloof moet al weder niet steunen op aanwezige middelen en werkkrachten, noch op vroeger genoten bijstand en zegen, maar enkel en alleen op *Christus*, op den *lijdenden, strijdenden*, en juist langs dien weg de *overwinning behalenden* Christus. Op dit geloof kan de zegen niet uitblijven, en wordt dit geloof steeds voller, krachtiger en overvloediger, dan zal een zendingsfeest in waarheid een oogstfeest zijn, ter voorbereiding van den grooten dag des oogstes, wanneer naar Openb. 11: 15, »de koningrijken der wereld zullen geworden zijn onzes Heeren en van Zijnen Christus, die als koning heerschen zal tot in alle eeuwigheid."

Na dit opwekkende woord werden verschillende mededeelingen gedaan en brieven voorgelezen, aangaande den toestand en de werkzaamheden des genootschaps. Het jaarverslag — loopende van Sept. 68 tot Sept. 69 — dringt vooral op blijvende en steeds vermeerderende belangstelling en ondersteuning aan; daar eenerzijds de behoeften steeds grooter worden en anderzijds bij sommigen wel eenige verslapping en vertraging scheen te bestaan, zoodat met name de giften voor de zending op Suriname niet weinig verminderd waren. De berigten van daar waren dan ook alles behalve gunstig; sommigen der lokalen, voor de zending aldaar in gebruik, behoefden dringend verbetering, doch — de middelen hiertoe ontbraken; daar de bijdragen dit jaar voor dien arbeid uit Nederland ontvangen de som van *f* 3000,— niet te boven gingen. Van meer verblijdenden aard was de mededeeling, dat van de *Haagsche maatschappij tot bevordering van Godsdienstig onderwijs onder de Negers*, weder de aanzienlijke gift van *f* 1200 ontvangen was. De voorgelezen brieven bevatten bij veel ontmoedigends ook veel verblijdends, zij zullen onder de »Berigten" van het genootschap worden opgenomen. De in dit jaar overleden mede-bestuurder de heer W. Weisz, werd in dankbare herinnering gebragt, en de heer H. Williger, die weldra naar Suriname zal vertrekken om de hoofdleiding der scholen aldaar op zich te nemen, in de biddende belangstelling der broeders aanbevolen

Hierna werd de gewone gastvrije broederlijke maaltijd gehouden, en ten 4 ure ving het

liefdemaal aan in de kerk, waarna aan de afgevaardigden der verschillende Zuster-vereenigingen gelegenheid tot spreken geschonken werd, wier tegenwoordigheid, gelijk de voorzitter zeide, aan den naam van het feest (*societeits-feest*) zijn ware beteekenis gaf, daar het waarlijk een *gemeenschaps*-feest mogt heeten.

De director van het Utrechtsche zendinggenootschap, Ds. Barger, nam thans het woord, en bragt een hartelijken broedergroet aan het eerste en oudste genootschap in ons land, dat zich over de arme Heidenen in *onze* koloniën ontfermde, en als zoodanig onzen eerbied verdiende en ons tot jaloerschheid moest opwekken. Spreker roemde de zendelingen van dit genootschap, als mannen vol van nederigheid en algeheele toewijding aan het werk des Heeren; gaven, die echter niet van den mensch zijn, maar alleen door den Geest Gods in de harten der zendelingen kunnen verwekt worden, waarom de bede zoo noodig is, dat *de Heer zelf* arbeiders in Zijnen wijngaard uitstoote, en hun aantal zeer vermenigvuldige. Spreker moest verder belijden, dat het Utrechtsche genootschap nog niet op groote dingen kan roemen; maar toch was er goede hoop voor Bali, Nieuw Guinea en vooral voor Almaheira, waar de trouwe broeder van Dijke reeds openbaar, of gelijk hij zelf zich uitdrukte »in de zigtbaarheid" voor de heidenen predikte.

De voorzitter meende aan dit woord te moeten toevoegen, dat het Zeister genootschap eene stille, onopgemerkte jeugd had gehad, zoodat zijne feilen en gebreken niet zoo openbaar waren geworden, als met die der later ontstane vereenigingen het geval was, nu de zucht naar openbaring alles aanstonds aan het licht brengt, ook datgene wat beter ware verzwegen te worden.

De heer Looman, die thans, in naam van het Java-comite het woord nam, vond in deze opmerking des voorzitters eenigen troost; maar niettemin bleef het hem tot beschaming en verootmoediging, dat de zending der Broeder-gemeente in zoo menig opzigt zoo gunstig bij die der andere vereenigingen afsteekt. Spreker wees met nadruk op den ijver, die de Roomsche kerk in onze overzeesche bezittingen betoont, om inzonderheid het onderwijs der jeugd in handen te krijgen, en drukte op het zoo ware woord eens door een staatsman gesproken: »Geef ons de kinderen, en de toekomst is ons."

Verder deelde spreker nog het bekende plan van Ds. Schuurman mede, waarvan voor de evangelisatie op Java zoo veel goeds te verwachten was, en drukte zijn vurig verlangen uit, dat dit plan weldra verwezenlijkt zou worden en op de vasthoudendheid van Neêrlands aanzienlijke Christenen geen schipbreuk mogt lijden.

Vervolgens bragt Ds. Witteveen in hartelijken toon de broederlijke groete der zendinggemeente van Ermelo over, en wees op Gods getrouwheid in het vervullen van *al* Zijne beloften, ook van deze dat Zijne kinderen *allen een* zouden zijn in Christus. Werd deze éénheid nog niet volkomen gezien, te meer was het dan ons aller roeping, om biddend mede te werken, dat zij meer en meer overvloedig worde, vooral door het »wegdoen" van al de »hindernissen," die haar in den weg staan, iets wat vooral het opkomend geslacht diep moest worden ingeprent.

Daarna sprak de heer Jensch, »Kirchenrath" uit Bautsen, die hoewel door de Saksische Evang. kerk niet officieel afgezonden, zich niettemin verheugde dit feest te kunnen bijwonen, en gelegenheid te hebben een woord van dank te kunnen uiten voor den geestelijken zegen, hier en ook in zijn vaderland van de Broederkerk genoten. Was daar verschil tusschen beide kerken, hierin waren zij *één*, om door zendingsarbeid zielen voor Christus te willen gewinnen, welke arbeid door Luthard zoo teregt »das groszartigste Werk" onzer eeuw was genoemd.

Ook de heer P. Huët, die vervolgens optrad, sprak woorden van hartelijke genegenheid jegens eene gemeente, wier volhardende zendingsarbeid hij in Afrika met eigen oog aanschouwd had. Zij trok hem aan, door hare onvermoeide zelfverloochenende liefde tot Jezus, en meende dat juist in haar innige, vrome liefde tot Christus het geheim ligt, dat de Broedergemeente genade heeft gevonden bij God en de menschen. Ds. Spurgeon verhaalde eens van eenen hovenier, die om de dieven uit zijnen tuin te weren, vlak aan den muur een boom met wrange oneetbare vruchten plantte, en die zijne takken over den muur hangen liet. In den waan, dat nu de gansche hof slechts zulke vruchtboomen bevatte, lieten de dieven hem ongemoeid. Zulke oneetbare vruchten, zeide spreker, worden in onze dagen overvloedig aangeboden. De Zeister-Broedergemeente had echter zulke boomen niet, hare vruchten waren liefelijk en aantrekkelijk. Hij wenschte en bad dat zij zoo mogt voortgaan en alom rijken zegen mogt verspreiden.

Vervolgens sprak de heer Willige over den nood der Surinaamsche negers, en bijzonder over de groote behoefte aan onderwijs aldaar, en beval zich in zijne aanstaande bediening, die hij vol geloofsmoed aanvaardde, in de gedurige voorbede van allen aan.

Aan het slot dezer zoo liefelijke bijeenkomst sprak Ds. Creutzberg een woord van dankzeggend smartgevoel tot Ds. Roentgen, die na 10 jaren de vergadering der Broedergemeente geleid te hebben, nu weldra een nieuwen werkkring zou aanvaarden, in welken nieuwen arbeid spreker hem en de zijnen den zegen des Heeren toewenschte; waarop de aangesprokene op hartelijke wijze antwoordde, en daarna met gebed en dankzegging deze zamenkomst besloot.

Ten slotte hield Ds. van Rhijn, van Wassenaar ten 7 ure eene toespraak over het woord uit Joh. 7: 12. »Sommigen zeiden: Hij (Jezus) is goed, en anderen zeiden: Neen, maar Hij verleidt de schare," en stelde in het licht, dat dergelijke geheel verschillende beoordeeling nog altijd aan den Christen, ook in het werk der zending te beurt valt, wat ons echter evenmin moet ontmoedigen als Hem, maar veeleer moet aanvuren, om door kwaad gerucht en goed gerucht volijverig te zijn in 's Heeren werk op aarde."

Dankbaar, verootmoedigd en bemoedigd tevens voor en door het vele goede, dat gehoord en besproken werd, keerde ieder thans van het feest terug. Als eerste, niet geringe zegen dezer zamenkomst mag worden vermeld, dat de feestcollecte de aanzienlijke som van *f* 897,88 heeft opgebragt.

De Heer zegene verder en in milde mate de geliefde Zeister Broedergemeente in haren zoo belangrijken zendingsarbeid. En staat zij als zendinggenootschap thans niet meer alleen, verrezen rondom haar meer en meer andere genootschappen en vereenigingen, de band der liefde, die zoo zigtbaar allen zamensnoert, is een liefelijk blijk dat zij allen te zamen hetzelfde werk doen, en door hetzelfde beginsel gedreven, een en denzelfden Heer wenschen te verheerlijken. Hij schenke ze dan ook allen overvloedig Zijne onmisbare gunst, en bovenal deze genade, dat de eene de andere steeds uitnemender blijve achten dan zichzelve. H.

Negende Jaarfeest

DER

NEDERL. GEREFORMEERDE ZENDINGSVEREENIGING

TE AMSTERDAM,

te houden op 28 en 29 *September* 1869

IN DE

SCHOTSCHE ZENDINGSKERK.

Den 28sten des *avonds te* 8 *uren*:
Feestrede door Dr. C. Schwartz, Predikant te Londen.

Den 29sten *voormiddag te* 10 *uren*:
Met de Afgevaardigden.
(INGANG: *in de Halvemaansteeg*).

Na de inleidende werkzaamheden:
1. Verslag van den Secretaris.
2. Idem » » Penningmeester.
3. Verkiezing voor de vacaturen in het Hoofdbestuur.
4. Verslagen der Afgevaardigden.

PAUZE.

Namiddag te 2 *uren*, ook met de leden:

PUNTEN VAN BESPREKING:

a. Het Hoofdbestuur noodige de Besturen der afdeelingen uit, om de vergaderingen met de leden getrouw te doen plaats hebben en wijze hen op de wenschelijkheid van bespreking op die bijeenkomsten, van teksten uit de H. Schrift of ook van vrije onderwerpen, betrekking hebbende op de zending onder de heidenen, met verzoek een beknopt overzigt van het besprokene in te zenden aan het Hoofdbestuur, ter opname in de Heidenbode."
b. De opleiding van Javaansche meisjes.
c. De bede van Ds. Schuurman.
d. Voorstel » de Afd. Amsterdam:
Wat kan er door ons gedaan worden in het belang der weduwen van zendelingen?

's Namiddags te 5 *uren:*
Gemeenschappelijke Maaltijd in den tuin *Claudius Civilus* à *f* 1 per couvert.

's Avonds te 7 *uren:*
Openbare bijeenkomst in de *Schotsche Zendingskerk*, — waarbij verscheidene geachte Leeraars het woord hopen te voeren; o. a. Dr. Schwartz, Ds. Meijer, Ds. J. G. Smitt en Ds. J. D. Sigal.

Storte de Heere over ons uit den Geest der genade en der gebeden!

Namens het Hoofdbestuur,
Amsterdam, W. Hovy,
September 1869. *Secretaris.*

Liefdegaven.

NED. VEREENIGING VOOR ISRAEL.

Onder dankbetuiging ontvangen, uit het busje No. 31 voor Israël, van G. van Riessen alhier *f* 6.39; uit idem No. 5, van J. H. den Ouden Sr., *f* 4.45½; uit idem No. 23, van H. F. Gieseke alhier, *f* 2.60; door G. J. Magendans, te Nijkerk, van de Hulpvereeniging voor uit- en inwendige zending *f* 10.—, en van de Christel. Jongelings-Vereeniging aldaar *f* 1.—; door J. H. Stoové, bijeenverzameld door Mejufvr. F. H. A. alhier, *f* 12.—; door den zendeling J. Schlitt, van de Christel. Jongelings-Vereeniging te Leeuwarden *f* 5.—; door idem, bij een bidstond voor Israël te Utrecht, *f* 1.62; van W. G. Herklots, te Rotterdam, namens de Afdeeling als storting over 1869, *f* 80.—; van A. van Namen, te Zwijndrecht, *f* 1.—; door den zendeling C. Geel, Contributiën van de leden der Afdeeling Tiel over 1869, *f* 24.—; door J. H. Stoové, van N. N., als dankoffer bij een huwelijk *f* 10.—. En voor de Evangelieverkondiging *onder Israël in Suriname*, door tusschenkomst van J. H. Stoové, van Mejufvr. F. H. A. alhier, door haar bijeenverzameld, *f* 20.—.

Bewege de Heer nog vele harten ten gunste van de zending onder Israël.

Namens het Hoofdbestuur,
G. J. C. Cavaljé.
8 Sept. 1869. *Bestuurder, algem. Penningmeester.*

NEDERL. VEREENIGING VOOR ISRAËL.
Hulpvereeniging Hierosolyma Capta en Ladder Jakobs voor Suriname.

Onder hartelijke dankzegging ontvangen van mej. H. Reidingh te Arnhem *f* 3.50; van H. A. Bakker *f* 1.50; van G. H. Brandt *f* 0.50; van Ds. A. J. van Eelde, Pred. te Brussel, *f* 8.

Amsterdam, J. H. Stoové,
16 September 1869 *Penningm. der Afd. Amst.*

NEDERL. GEREF. ZENDINGSVEREENIGING.

Onder hartelijke dankzegging ontvangen uit een busje op eene lidmatencatechisatie van Ds. J. Vermeer te Zwolle *f* 5.—; uit het busje no. 42 van mevrouw de wed. S. R. P. *f* 4.25; van E. J. R. door den heer H. de Hoogh *f* 0.50; van Ds. A. J. van Eelde, Pred. te Brussel, *f* 8.

J. H. Stoové.
Amst., 16 Sept. 1869. *Penningm. Afd. Amsterdam.*

NEDERL. GEREF. ZENDINGSVEREENIGING.
Afd. Heidenpenning.

Onder hartelijke dankzegging ontvangen van Dirk Mars te Haarlem *f* 1.50.

Amsterdam, M. C. Stoové-le Blanc,
9 September 1869. *Penningmeester afd. Heidenp.*

Bij de uitgevers van *den Heraut* is in dank ontvangen, van M. v. D., gemeente Sloten, voor de Vereeniging ter Verbreiding der Waarheid, te Amsterdam, *f* 2,50; voor de Ned. Vereeniging voor Israël *f* 2; voor de Nederl. Geref. Zendingsvereeniging *f* 1,50.

Amsterdam, 14 September 1869.

Ontvangen door A. de Vink voor de Evangelisatie onder de Spanjaarden, de volgende collecten en giften, welke aan het comité voor Spanje zullen worden overgemaakt. Uit Zevenbergen *f* 5,91, Zutphen *f* 10,63½, Nijmegen *f* 11,16½, Nijmegen van N. N. *f* 2, Tiel *f* 10,20½, de Klundert *f* 32,00½, idem van W. v. d. D. *f* 4,16. Gecollecteerd in de Christelijke school aan de Heiningen *f* 12,78; eene bijdrage voor Spanje na het houden van een zendingsbidstond te Zevenbergen, van de hulp-zendingsvereeniging Klundert en omstreken *f* 40; uit de Fijnaart van N. N. *f* 2,50; N. N. *f* 2,50; N. N. *f* 2,50; N. N. *f* 2,50; N. N. *f* 1; uit 't Grevelduin Kapelle van Mejufvr. N. N. *f* 5; van Ds. W. v. d. Bijtel *f* 5; van de gemeente *f* 12,17½; uit Sprang eene collecte *f* 12,88½; uit Zevenbergen van Mejufvr. de L. *f* 2,50; eene collecte uit Renkum *f* 14; idem van Mejufvr. N. N. *f* 1; uit Bennekom van Freule N. *f* 2,50; uit Heusden *f* 12,75.

Kerkelijke Berigten.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN. Te *Leiderdorp*: W. Koelman, te Nieuwerkerk aan den IJssel. — Te *Kockengen*: H. T. Westerouen van Meeteren, te Aalburg. — Te *Dedemsvaart*: J. Kool, te Bunschoten. — Te *Dubbeldam*: G. J. Noomen, te Austerlitz. — Te *Driebergen*: H. V. Hogerzeil, te Veenendaal. — Te *Engelum*: W. Zaalberg, te Bergum. — Te *Monnikendam*: J. W. van Troostenburg de Bruyn, te Oudeschans. — Te *Loon op Zand*: J. G. Ormel, te Zaamslag. — Te *Sprang*: J. J. Gobius du Sart, te Raamsdonk.

AANGENOMEN. Te *Eibergen*: Door A. Verkouw, te Voorthuizen. — Te *Giessen*: Door H. J. den Boer, te Oosterwolde. — Te *'s Graveland*: Door J. Montagne, te ter Aar. — Te *Helvoetsluis*: Door C. P. van Tooren, te Opheusden. — Te *Biezelinge*: Door G. Doedes, Cand. Te *Oost en West Grafdijk*: W. Mulder, te Nieuw Leusen.

BEDANKT. Te *Lienden*: Door A. Verkouw, te Voorthuizen. — Te *Hoevelaken* en te *Urk*: Door A. F. Simons, te Ermelo. — Te *Nederhemert*: Door A. J. Kan, te Nieuw en St. Joostland. — Te *Stavenisse*: Door A. Scholte, te Zegveld. — Te *Schaarsbergen*: Door G. J. Noomen, te Austerlitz. — Te *Leimuiden*: Door C. G. Knottnerus, te Exmorra.

EMERITUS. W. H. Stoffels, te St. Anthonypolder. B. P. Westerhoff, te Tinallinge.

Christelijk Gereformeerde Kerk.

BEROEPEN. Te *Schiedam*: W. G. Smitt, te 's Gravenhage. — Te *Zwartsluis*: J. H. Schoenmakers, te Pernis. — Te *Giessendam*: J. H. Wiersma, te Amersfoort.

AANGENOMEN. Te *Landsmeer*: Door G. A. de Jong, Cand.

BEDANKT. Te *Noordeloos*: J. W. A. Notten, te Door Middelharnis. — Te *Alblasserdam*: Door F. A. Bergsma, Cand. — Te *Maassluis*: Door B. Bruininks, te 's Gravesande.

SCHOTSCHE ZENDINGSKERK.

GODSDIENST-OEFENING

Zondag, 19 September 1869.
Voormiddag ten 10 ure: Voorganger:
Ds. THEOD. J. MEIJER.
's Avonds ten 6 ure, J. SCHLITT, Zendeling onder Israël.
Maandag, 's avonds ten 7½ ure.
Bidstond en Evangelieverkondiging der Nederl. Gereform. Zendingsvereeniging. Voorganger: Ds. AUG. C. J. VAN MAASDIJK, Pred. bij de Hervormde gemeente te Haarlem.

KERMIS.

Dingsdag, 's Avonds van 8 tot 9 ure.
Christelijke toespraken voor het volk.
Woensdag, 's Avonds ten 8 ure.
Openbare Vergadering van den Christelijken Broederkring, inzonderheid bedoelende de Afschaffing van Sterken Drank. Voorganger: K. B. VAN DIEMEN.
Gedurende de verdere avonden der week, van 8 tot 9 ure: **Christelijke toespraken voor het volk,** waarbij onderscheidene hooggeachte sprekers zullen voorgaan.

ADVERTENTIËN.

Door 's Heeren goedheid verloste zeer voorspoedig van een welgeschapen *ZOON* M. J. C. VAN ROUENDAL, geliefde Echtgenoote van

Amsterdam, C. KOEK,
14 Sept. 1869. (672) Apoth.
Algemeene en bijzondere kennisgeving.

Den 7den dezer trof mij de gevoeligste slag mijns levens, wijl het den Heer van leven en dood behaagde, mijn innig geliefden Echtgenoot KAREL STEPHANUS RUSSER, na een langdurig lijden, in den ouderdom van bijna 47 jaren, van mijne zijde weg te nemen De Heere geve mij met aanbidding te zwijgen, wijl Zijn doen majesteit is. Was zijn leven Christus, zoo is zijn sterven gewin; dit lenigt mijne smart.

Zutphen, E. RUSSER,
9 Sept. 1869. (676) Geb. Meijer.

Een alhier ter stede gevestigd, met goed succes werkende **Fabriekant**, van wiens soliditeit en christelijken levenswandel men de voldoendste getuigenissen bekomen kan, wenschte tegen goeden en zekeren waarborg

3 à 5000 gulden

ter leen te bekomen, tegen jaarlijksche **interest** en **aflossing**, nader overeen te komen. Hiertoe genegen zijnde, gelieve men zich met *franco* brieven te adresseren onder letters G. Z. bij de Uitgevers dezes. (674)

EVANGELIST-COLPORTEUR

zag zich als zoodanig geplaatst een **jong mensch,** ongehuwd, van goede getuigschriften voorzien. Ook is hij niet ongenegen, op plaatsen waar men dit verlangt, het Evangelie te verkondigen. Men adressere zich met *franco* brieven onder letter E. C. bij den Uitgever dezes. (671)

Voor de hoogste klasse der *Bijzondere School* op den Klokkenberg te *Nijmegen* wordt tegen November een bekwaam

HULP-ONDERWIJZER

gevraagd. Brieven *franco* aan den Hoofdonderwijzer H. A. GERRETSEN. (643)

Aan de **Bijzondere School voor Christelijk-Nationaal Onderwijs** te *Bergum* (Friesland) wordt een

Tweede Hulp-Onderwijzer

gevraagd, van Christelijke beginselen, met acte voor het Fransch en Engelsch, om hoofdzakelijk die beide talen te doceren. Salaris *f* **500.** Brieven *franco* vóór of op den 1sten October a. s. bij den Secretaris D. TAEKEMA.

Eene Jufvrouw,

P. G., 30 jaar oud, sedert jaren werkzaam geweest zijnde tot bestuur der huishouding en verzorging der kinderen, biedt zich weder als zoodanig aan. Brieven *franco* lett. P. S. bij H. MELDER, Boekhandelaar te *Utrecht*. (670)

In een klein gezin verlangt men tegen November e. k.

Eene Keukenmeid,

P. G., tusschen de 30 en 40 jaren oud, geneigd om ook huiswerk te doen. Brieven *franco* met opgave van vorige dienst of diensten, en voorzien van goede getuigen, zijn de vereischten waarmede men zich melde onder letter H. H. bij de Uitgevers dezes. (667)

MEN VERLANGT een bekwamen **MANDENMAKER,** van de P. G., gehuwd, zonder kinderen, genegen om met christelijke liefde zijn vak aan BLINDEN te onderwijzen. Men belooft vast salaris en vrije woning. — Nadere inlichtingen te verkrijgen op de buitenplaats: Steenvoorde, onder *Rijswijk*, bij 's *Hage*. (645)

Even buiten de stad *Tiel* bestaat gelegenheid voor eene **EENIGE JUFVROUW**, ter **inwoning met kost, vrije gemeubileerde kamer en huisselijk verkeer,** bij eene Predikants-weduwe zonder kinderen van de Christelijke Gereformeerde gemeente, tegen billijke voorwaarden. Adres *franco* onder lett. S. bij den heer H. C. SCHMITZ, te *Tiel*. (666)

Als meid alleen,

vraagt men ten spoedigste in een klein gezin **EENE DIENSTBODE**, bekwaam voor haar werk en van goede getuigenis voorzien. Adres *franco* letter R. D. C. bij de Uitgevers dezes.

EEN SCHIPPER met zijne vrouw en 2 kinderen vinden hun eenigst bestaan in het doen van *vrachtreizen*. Het schip is echter dermate verouderd, dat het niet meer voor herstellen vatbaar en tot gebruik gevaarlijk is geworden.

Door aankoop van een beter schip, zij 't al geen nieuw, kan dat gezin voor algeheele armoede gevrijwaard worden.

De ondergeteekenden roepen daartoe de medewerking van een ieder met aandrang in, en zijn bereid nadere inlichtingen te geven. Wie spoedig helpt, helpt dubbel. De Heer neige veler harten tot barmhartigheid en milddadigheid.

Freule H. J. VAN ANDRINGA DE KEMPENAER.
Mevr. VAN DEN SANTHEUVEL—VAN ANDRINGA DE KEMPENAER.
(634)

SERAPHINE ORGELS.

Heerenstraat, SS 293, Amsterdam.

In het Magazijn van GEBROEDERS KNIPSCHEER vindt men de grootste keuze **ORGELS,** 5 octaaf, van af *f* **45**; voor Zangvereenigingen als ook voor huisgebruik aan te bevelen, wegens goedkoopheid en soliditeit. Vijf jaren wordt er voor ingestaan. **PIJP-HUIS-ORGELS** worden opgeruimd voor lagen prijs. Brieven *franco* aan het Magazijn, *Heerenstraat* SS 293. (650)

Van **STILLING'S TOONEELEN UIT HET GEESTENRIJK** is de 1e Aflev. aan de Boekhandelaren, die vooruit bestelden, verzonden. De inteekenaren betalen niet meer dan 5 Aflev. à **40** Ct.; de inteekening staat open tot de verschijning der laatste Aflev. Ook van de **Theorie der geestenkunde** en van **Theobald of de dweepers** worden nieuwe uitgaven gereed gemaakt. C. H. MEIJER.
Rotterdam, 15 Sept. 1869. (669)

Bij de firma Wed. W. CLEMENT, te *Amsterdam* en verder bij alle Boekhandelaren is te bekomen:

BARBARA UBRYK,

No. 2.

Belangrijk vervolg der **Kraukauër Kloosters-Geschiedenis,** 32 pag., voor **Vijftien** Cents.

Van de eerste brochure zijn in 14 dagen 3500 exemplaren verkocht. De prijs is dan ook ter bevordering der verspreiding, zoo laag mogelijk gesteld. (636)

Bij G. J. REITS is verschenen:

DE GESCHIEDENIS DER CHRISTELIJKE KERK,

tot op onzen tijd voor het volk bewerkt door **T. VAN KOOY,** *Evangelist te Groningen.*
(600 bladz.) *f* 2,—. (610)

Uitgave van W. H. KIRBERGER te *Amsterdam*:

EENE BEDE UIT BATAVIA

aan de Evangelische Christenen in Nederland,

DOOR

J. A. SCHUURMAN JOHz.

Uitgegeven ten voordeele der Utrechtsche Zendings-Vereeniging.
Prijs 25 Cents. (630)

Bij Is. An. NIJHOFF EN ZOON, te *Arnhem*, is verschenen:

R U T H.

Naar het Engelsch van A. C. PRICE. Gebonden in netten stempelband met een plaatje.
Prijs *f* **1,25.** (675)

25 Cts. Photographie, 25 Cts.

VOORSTELLENDE:

BARBARA UBRYK,

op het oogenblik dat zij in haar kerker gevonden wordt,
is alom te bekomen. (660)

Bij den Uitgever M. C. BRONSVELD te *Harderwijk* is verschenen en bij alle Boekhandelaren te verkrijgen:

DE TIENDE PENNING.

De mensch wikt, God beschikt.

DOOR **H. J. VAN LUMMEL.**

No. 3 VAN

VOOR DRIE HONDERD JAREN.

Volksblaadjes ter herinnering aan de schoonste bladzijden uit onze geschiedenis.

Dit werk verschijnt onder medewerking van de HH. Prof. W. G. Brill, Prof. J. I. Doedes, Prof. J. J. van Oosterzee, te Utrecht; Dr. G. D. J. Schotel, te Leijden; Ds. J. J. van Toorenenbergen, te Rotterdam; Dr. L. R. Beijnen, te 's Gravenhage; Ds. A. van Toorenenbergen, te Groningen; Dr. A. Kuijper, te Utrecht; Dr. R. Bennink Janssonius, te 's Gravenhage; Ds. J. de Liefde, te Haarlem; Ds. M. Cohen Stuart, te Rotterdam; H. J. van Lummel, te Utrecht; Dr. A. W. Bronsveld, te Haarlem.

Deze jaargang zal onder anderen nog bevatten:

Dr. L. R. Beijnen, De Staten te Brussel; — Prof. J. I. Doedes, De Bijbel en de Bijbeldrukkers van 1569, ruim twintig jaren na Jacob van Liesveldt's marteldood; — Prof. J. J. van Oosterzee, De Watergeuzen; — Ds. A. van Toorenenbergen, Willem van Oranje; — Ds. J. J. van Toorenenbergen, Marnix van St. Aldegonde; — Dr. A. W. Bronsveld, Het Volkslied in 1569.

Men verbindt zich voor een jaargang van niet minder dan 8 en niet meer dan 12 nommers.

Ze zullen verschijnen in nommers van een vel, groot octavo, in omslag, tegen den prijs van **20 cents, bij inteekening.** Afzonderlijke nommers buiten inteekening **30 cents.** (617)

Bij alle Boekhandelaren is de inteekening opengesteld op eene **buitengewoon goedkoope Uitgave** van het welbekende

GROOT MARTELAARSBOEK.

Dit werk zal ongeveer 1200 bladz. rooiaal formaat beslaan en in **vier** stukken of deelen, elk van bijna 300 bladz. om de drie à vier maanden verschijnen. De prijs van elk stuk of deel zal slechts *f* **1,12½** kosten, zoodat het geheele werk, 't welk bijna den omvang heeft eens kleinen Bijbels, slechts *f* **4,50** zal kosten.

Niemand behoeft zich nu dit geliefde werk meer te ontzeggen.

Nimmer verscheen een werk van dien omvang voor zulk een geringen prijs!

Doesborg, Sept. 1869.
J. C. VAN SCHENK BRILL,
(668) *Uitgever.*

GODSDIENSTIGE BLAADJES.

Door de Vereeniging ter Verspreiding van **GODSDIENSTIGE BLAADJES,** te *Utrecht*, zijn uitgegeven in 1869:

No. 1. Een zeldzaam schouwspel. — 2. Hij is vrij. — 3. Hij laat zich gemakkelijk vinden. — 4. Ontkroond! — maar hoe weder gekroond? — 5. Bestaat er tusschen Christus en uwe ziel een band, of niet? (Voor jeugdige, pas als lidmaten aangenomene, lieden). — 6. Twee uit eene kostschool weggeloopene meisjes. (Voor de Zondagschool). — 7. Ook dit jaar. — 8. Slaapt gij, of zijt gij uit den slaap ontwaakt (voor de geloovigen). — 9. Hoeren gaan u voor in het koningrijk Gods. — 10. Van uwen God verlaten. — 11. Welk is uw wachtwoord? (Voor de Zondagschool). — 12. Vergift met volle teugen. — 13. Wordt vervuld met den Heiligen Geest. (Voor de lieve kleinen op het Pinksterfeest). — 14. Witter dan sneeuw. (Voor de Zondagschool). — 15. De kroon der heerlijkheid. — 16. — Het is maar een half Centje. — 17. Hij zette zijn leven voor zijne vrienden. — 18. — Verwond en verbrijzeld. — 19. Hosanna den Zone Davids! — 20. Wat is toch die wedergeboorte? — 21. Hoort Hem. — 22. Hij komt. — 23. Rechts of links? — 24. Verzoen u eerst. — 25. De kleine Bertha. (Voor de Zondagschool). — 26 en 27. Haal ze toch binnen, o haal ze binnen — binnen. — 28. Geeft hem uw hart lieve kinderen! (Voor de Zondagschool). — 29. Heeft de Heilige Geest u reeds levend gemaakt? — 30. De dag des grooten toorns. — 31. Zorg dat gij olie in de lamp hebt, als Jezus komt. — 32. De koopman in vodden.

Van de **Godsdienstige Blaadjes** verschijnen geregeld elke maand **vier** nummers.

De Inteekenaren ontvangen van elk nummer 3 exempl., te zamen 114 stuks per jaar. Zoo mogelijk zal elk blaadje worden voorzien van een toepasselijk plaatje. De Inteekening staat open bij iederen Boekhandelaar en bij de Uitgevers H. DE HOOGH & Co., te *Amsterdam* à *f* **1,**— per jaargang. Frankeerkosten worden afzonderlijk berekend.

De vrienden en voorstanders van Traktaatverspreiding worden dringend uitgenoodigd door het verzamelen van Inteekenaren de Vereeniging te steunen. Voor het aanbrengen van elk tiental abonnenten ontvangt men gratis een 1000tal Traktaatjes ter verspreiding.

Bij H. DE HOOGH & Co. te Amsterdam, is van de pers gekomen:

HET LEVEN VAN ONZEN HEER,

NAAR DE VIER EVANGELIËN

ZOOVEEL MOGELIJK

IN TIJDREKENKUNDIGE ORDE GERANGSCHIKT.

MET OPGAVE VAN DE VOORNAAMSTE BEZWAREN, DIE DEZE RANGSCHIKKING IN DEN WEG STAAN, EN VAN DE POGINGEN AANGEWEND OM ZE UIT DEN WEG TE RUIMEN;

ALSMEDE MET

eenige aardrijkskundige en oudheidkundige verklaringen ter verduidelijking van vele gebeurtenissen, gesprekken en toestanden, die in het leven onzes Heeren voorkomen.

DOOR

S. J. ANDREWS.

Uit het Engelsch vertaald onder toezigt van **J. DE LIEFDE.**

Dit boek is als 't ware eene beknopte evangelische bibliotheek, waarin men een rijken schat van wetenswaardige zaken, alle strekkende tot verduidelijking van het leven onzes Heeren, bij elkander vindt. De schrijver, een Amerikaansch schriftgeleerde, heeft met veel zorg en vlijt het voornaamste zamengebragt, wat door de uitnemendste godgeleerden en reizigers, vooral van den laatsten tijd, tot verklaring van dit nooit genoeg bestudeerde leven, is geschreven. Den geleerde kan het boek van veel dienst zijn, in zoover het hem vaak de moeite bespaart van onderscheidene werken over een of ander punt na te slaan. Schier onmisbaar is het voor den student en evangelist, en dat tal van predikers, die het niet gelegen komt zich eene rijke boekerij aan te schaffen, en toch gaarne op de hoogte van den tijd wenschen te blijven met betrekking tot de wetenschap der evangelische schriftverklaring.

Prijs *f* **2.90.**

Nederl. Stoomdrukkerij, Nieuwendijk L 76, Amsterdam.